

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

VFU-handledare är värda både tid och pengar

*En undersökning om
VFU-handledarnas otillräckliga villkor*

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning och slutsatser	5
Förslag från Lärarnas Riksförbund	6
Bakgrund	8
Den verksamhetsförlagda utbildningen.....	8
Vem har ansvaret för att VFU fungerar?.....	8
Hur finansieras VFU?.....	9
Hur fungerar VFU i dag?	13
Undersökning	15
Övergripande om lärarna som besvarat enkäten	15
Frågor om VFU-handledarutbildning.....	16
Frågor om tid för VFU-handledaruppdraget	17
Frågor om ersättning och ersättningsmodeller	21
Frågor om löne- och karriärmässig premiering för VFU-handledaruppdraget	23
Frågor om skäl att vilja vara VFU-handledare och vad som behöver förbättras	24
Metodbeskrivning.....	27
Referenser.....	28
Bilaga: Enkäten till VFU-handledarna	29

VFU-handledare är värda både tid och pengar

*En undersökning om
VFU-handledarnas otillräckliga villkor*

Förord

En lärarutbildning av hög kvalitet är avgörande för att rusta blivande lärare för den praktiska yrkesutövningen. Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) utgör ett helt centralt inslag i utbildningen eftersom det är då studenterna kommer i kontakt med verkligheten ute på skolorna. Studenterna får träffa yrkesverksamma lärare och pröva på att möta och undervisa elever i skarpt läge. Mötet med verkligheten kan vara helt avgörande för om studenter, som satsar ansevärt med tid och pengar på sin utbildning, vill fortsätta på den inslagna banan eller väljer att hoppa av studierna.

Lärarnas Riksförbund har i sin studentundersökning om lärarutbildningens kvalitet från 2016 kunnat konstatera att VFU är ett mycket uppskattat inslag som studenterna vill ha mer av. Men om detta ska bli verklighet krävs att det finns yrkesverksamma lärare som i egenskap av VFU-handledare kan ta emot studenterna ute på skolorna. För de allra flesta lärare ses VFU-handledarskapet som något mycket positivt och utvecklande. Lärare vill gärna bidra med sin kunskap och sina erfarenheter till de blivande kollegorna. Men om det ska vara hållbart att vara VFU-handledare krävs goda villkor och förutsättningar för uppdraget.

Med denna undersökning vill Lärarnas Riksförbund uppmärksamma hur det faktiskt ser ut i dag för de som åtar sig detta viktiga och ansvarsfulla uppdrag. Resultaten visar tyvärr att det finns stora brister. Det gäller inte minst de tidsmässiga förutsättningarna men också när det gäller hur uppdraget premieras av arbetsgivarna löne- och karriärmässigt. Trots att staten via lärosätena lägger ansevära resurser på kvaliteten i VFU visar vår undersökning att alldeles för lite kommer lärarna på skolorna till del. Det är oacceptabelt.

Huvudmännen, lärosätena och staten behöver nu ta krafttag för att förbättra villkor och likvärdighet för landets alla VFU-handledare. Det gäller alltifrån statens ersättning till lärosätena ner till rektorn som måste avsätta tid för uppdraget för den enskilde handledaren. Sverige har inte råd att slarva med det kanske viktigaste inslaget i landets viktigaste yrkesutbildning. Om ingen i framtiden vill vara VFU-handledare kommer våra lärarstudenter inte få en lärarutbildning värd namnet.

Åsa Fahlén

Förbundsordförande

Sammanfattning och slutsatser

I denna undersökning har nästan 2 800 yrkesverksamma lärare som varit VFU-handledare de senaste åren fått svara på hur de upplever villkoren och förutsättningarna för handledaruppdraget och om det premieras av arbetsgivarna. Undersökningen försöker också ge en bild av hur mycket den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom lärarutbildningen faktiskt kostar staten per år och hur mycket pengar som lärosätena betalar ut till huvudmännen. Dessa pengar är, rätt använda, avgörande för att kunna skapa de goda villkor och förutsättningar som krävs.

Tidigare undersökningar har påvisat VFU-handledarnas svåra arbetssituation ute på skolorna och att huvudmännen och skolorna hanterar tid- och ersättningsfrågan olika, vilket leder till en bristande likvärdighet i förutsättningarna för VFU-handledaruppdraget. Vår undersökning styrker dessa resultat och visar också att det till stor del är lärarnas engagemang och vilja att bidra med sin kunskap och erfarenhet som gör att det trots allt går att uppbreda handledare ute på skolorna. En sådan situation är dock ohållbar i längden. Det krävs stora insatser från arbetsgivarna, lärosätena och staten för att förbättra handledarnas villkor om vi på sikt vill ha en lärarutbildning värd namnet.

Undersökningen visar att:

- Lärosäten med lärarutbildning använde 2018 totalt minst 497 miljoner kronor för kostnader förknippade med verksamhetsförlagd utbildning. Det tycks däremot skilja mellan lärosätena när det gäller hur stor andel av dessa medel som utbetalas i ersättning till skolhuvudmännen. Det handlar dock generellt om ansevärliga belopp per år.
- Det finns stora skillnader vad gäller hur stor den avtalade ersättningen mellan lärosäten och huvudmän är per VFU-student och VFU-vecka. Det kan skilja hundratals kronor mellan olika avtal och lärosäten.
- 65 procent av handledarna i undersökningen har genomgått någon form av VFU-handledarutbildning. Merparten av dessa är nöjda med kvaliteten på handledarutbildningen. Samtidigt är det betydligt fler som är nöjda som genomgått en utbildning som gett högskolepoäng.
- Omkring 60 procent av handledarna lägger 4 timmar eller mer per VFU-student och vecka på handledaruppdraget. Det bekräftar och förstärker den bild som framkommer i Universitetskanslersämbetets (UKÄ) undersökning från 2015.
- Hela 90 procent av handledarna får ingen tid avsatt för uppdraget inom den reglerade arbetstiden. Av dessa uppger 80 procent att arbetsgivaren inte heller hjälpte till att hantera tidsfrågan utan att de fått lösa det på egen hand. Vidare upplever många att de inte får stöd från skolläningen generellt när det gäller VFU-handledaruppdraget och att det ofta saknas tydliga rutiner för mottagande av VFU-studenter.
- Hälften av de tillfrågade uppger att tiden för uppdraget varit otillräcklig och endast 17 procent att den räckt till. Det finns dock ett mycket tydligt samband mellan att ha fått tid avsatt inom reglerade arbetstiden och upplevelsen av att tiden räcker till. Nästan 70 procent av de som fått tid för uppdraget avsatt inom den reglerade arbetstiden anser att tiden räckt till medan nästan 80 procent av den stora majoriteten (som inte fått tid) upplever det motsatta.
- Generellt är lärarna inte särskilt nöjda med den lokala ersättningsmodell som huvudmannen eller skolan tillämpar. Inte ens hälften av VFU-handledarna har fått individuell ekonomisk ersättning för handledarskapet. Många uppger att ersättningsmodellen

lokalt istället innebär att pengarna går till arbetslaget, till viss kompetensutveckling eller att inga pengar når skolan och lärarna över huvud taget.

- Uppdraget som VFU-handledare premieras sällan löne- eller karriärmässigt av arbetsgivaren. Av lärarna uppger 56 procent att de inte premierats för uppdraget i samband med ordinarie lönerevision, 35 procent att de inte vet om det haft betydelse vid lönerevisionen och endast 9 procent att det faktiskt har premierats. Endast knappt en fjärdedel av de handledare som innehar Lärarlönelyftet uppger att VFU-handledarskapet haft betydelse för att man fått del av de statliga pengarna, trots att det är ett av kriterierna. VFU-handledaruppdraget har sällan spelat roll för att ha fått en karriärtjänst och bara 16 procent av de lärare som har en karriärtjänst uppger att ansvar för VFU-frågor på skolan utgör en del av karriärtjänstuppslaget.
- Det absolut vanligaste skälet till att vilja vara VFU-handledare är att man vill få bidra med sin kunskap och erfarenhet till blivande lärare. Nästan 80 procent av de tillfrågade kan tänka sig att vara handledare även i framtiden trots de till stora delar bristande förutsättningarna, inte minst vad gäller tid.
- De viktigaste sakerna som behöver förbättras för att man ska vilja fortsätta vara VFU-handledare är:
 - Att det avsätts tid inom den reglerade arbetstiden,
 - att man får ekonomisk ersättning för uppdraget och
 - att arbetsgivaren premierar uppdraget löne- och karriärmässigt.

Förslag från Lärarnas Riksförbund

- **Avsätt tid för VFU-handledaruppdraget inom den reglerade arbetstiden**

Handledarskapet är en viktig och kvalificerad arbetsuppgift som inte kan ses som ett "sidouppdrag" som lärarna själva måste hitta tid för, särskilt då lärares arbetssituation redan i dag är ansträngd. Arbetsgivaren måste i dialog med fack och enskild lärare avsätta tillräckligt med tid för lärarna per VFU-student och vecka. Det måste också vara en självklarhet att lärarna får genomgå en VFU-handledarutbildning om minst 7,5 högskolepoäng inom sin reglerade arbetstid. Utöver detta krävs att skolledare och arbetsgivare tar bättre ansvar för att ge stöd till VFU-handledarna och ser till att det finns fungerande rutiner för mottagande av VFU-studenter.

- **Ge individuell ekonomisk ersättning till de som utses till VFU-handledare**

Eftersom VFU-handledaruppdraget är ett uppdrag av stor betydelse för lärarutbildningens kvalitet är det rimligt att alla handledare får en individuell ekonomisk ersättning per student och vecka (eller högskolepoäng). Utgångspunkten bör vara att ersättningsnivån utgår från den nivå som avtalats mellan lärosätet och skolhuvudmannen. Lärosätena måste ställa tydliga krav på att ersättning till, och goda villkor för, VFU-handledarna skrivs in i de avtal som sluts med skolhuvudmännen om samarbete kring VFU.

- **Handledaruppdraget måste beaktas och premieras i ordinarie löneöversyn**

De lärare som åtar sig eller utses till att vara VFU-handledare måste premieras för detta. Av vår undersökning framgår att det är ett av de viktigaste förbättringsområdena vad gäller VFU om man vill få fler att vilja ställa upp som VFU-handledare i framtiden.

Arbetsgivarna har därför ett stort ansvar för att lönemässigt uppvärdera de viktiga insatser som VFU-handledarna gör för lärarstudenterna och för skolan.

- **Erfarenhet som VFU-handledare måste beaktas när nya lärare ska få ta del av Lärarlönelyftet eller utses till en karriärtjänst**

Undersökningen visar att goda insatser som handledare tycks ha liten betydelse för vilka som får del av Lärarlönelyftet och karriärtjänster, trots att detta utgör ett centralt kriterium i den förstnämnda reformen. Huvudmännen måste i fortsättningen beakta detta i högre grad när nya lärare ska tilldelas pengar och uppdrag kopplade till dessa reformer. Även Skolverket kan behöva följa upp detta framöver. På sikt måste VFU-handledning ingå som ett centralt utvecklingsspår i ett nytt professionsprogram för lärare.

- **Ett nytt nationellt avtal med finansiering behövs för att säkra likvärdig ersättning och likvärdiga villkor för VFU och VFU-handledare i hela landet**

För att garantera likvärdighet och kvalitet behöver på sikt ett nytt nationellt avtal ingås mellan staten, lärosätena och parterna kring ersättning och villkor för VFU. Avtalet bör omfatta finansiering av VFU och garantera bland annat rimlig ersättning till både lärare och huvudmän samt rimliga villkor i övrigt (såsom tid för uppdraget, individuell ekonomisk ersättning och rätt att genomgå VFU-handledarutbildning och övrig fortbildning). Ett sådant avtal behöver också harmoniera med ett nytt professionsprogram för lärare, där VFU-handledarskap och deltagande i lärarutbildning bör ingå som ett utvecklingsspår för lärare.

- **Avsätt mer statliga pengar till VFU**

Statens ersättningsbelopp till lärosätena för utbildningsområdet verksamhetsförlagd utbildning behöver återigen förstärkas. Det är uppenbart att verksamheten är kostsam för både lärosätena och huvudmännen, vilket riskerar gå ut över kvaliteten på lärarutbildningen. Systemet måste vara ekonomiskt hållbart och det behöver införas tydligare riktlinjer kring hur VFU-medlen ska hanteras och redovisas. Samtidigt kan lärosätena behöva se över hur pengarna används och fördelas internt, till exempel om det finns en onödigt kostsam administration. Redan i dag läggs totalt nästan 500 miljoner kronor per år på den verksamhetsförlagda utbildningen och det är viktigt att pengarna gör största möjliga nytta för utbildningens kvalitet.

- **Överväg reglering i skollagen av skolhuvudmännens ansvar för VFU**

I dag saknas lagstadgade krav på hur skolhuvudmännen ska bidra till en fungerande verksamhetsförlagd utbildning. Regeringen bör överväga om inte huvudmännens ansvar, i likhet med introduktionsperioden, bör skrivas in i skollagen och andra relevanta författningar i syfte att bidra till bättre likvärdighet och kvalitet över hela landet.

Bakgrund

Den verksamhetsförlagda utbildningen

Den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) utgör ett centralt inslag inom dagens lärarutbildningar. Syftet med VFU är att ge studenterna möjlighet att tillämpa sina teoretiska kunskaper i skolpraktiken för att på så vis i så hög grad som möjligt förbereda studenterna för det kommande yrkeslivet.

Inslag av olika former av praktik eller VFU har alltid förekommit inom lärarutbildningen men innehåll och omfattning har skiftat. I samband med att 2011 års lärarutbildningsreform sjö-sattes markerade regeringen att inslaget av VFU generellt sett behövde stärkas. Flera undersökningar hade visat på brister, exempelvis att studenterna inte genomförde VFU i den skolform eller mot de årskurser som de utbildas i den utsträckning som krävs för att den ska vara yrkesrelevant¹. Lärarnas Riksförbunds studentundersökning från 2016 visade att VFU är ett för studenterna mycket viktigt inslag i utbildningen. Till stor del uppgav studenterna att de var nöjda med sin VFU men många ansåg att tiden för VFU inte varit tillräcklig under utbildningen².

På nationell nivå är omfattningen och innehållet i VFU reglerat i högskoleförordningen. I examensbeskrivningarna för yrkeslärarexamen, ämneslärarexamen och grundlärarexamen framgår att VFU ska omfatta 30 högskolepoäng (motsvarande en termins heltidsstudier) inom relevant verksamhet och ämne. Av dessa 30 högskolepoäng ska, för de flesta examina, och inriktningar, 15 högskolepoäng vara relaterade till ämnesstudier³. Det är också reglerat att en tregradig betygsskala ska tillämpas vid bedömning av längre VFU-kurser, vilket är unikt för lärarutbildningen. Hur många och hur långa VFU-perioderna är under en lärarutbildning skiftar mellan olika lärosäten och utbildningar. Det är dock vanligt att den avslutande VFU-perioden är längre jämfört med de tidigare under utbildningen.

Under åren 2014–2019 har det pågått en statlig försöksverksamhet med övnings- och övningsförskolor där 15 lärosäten deltagit. Staten har tilldelat dessa lärosäten extra medel för försöksverksamheten. Syftet med försöket är att höja kvaliteten i VFU, bland annat genom att stärka kvaliteten när det gäller handledningen under VFU och kontakterna mellan en högskola och en övningskola eller en övningsförskola. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har i uppdrag att följa upp och rapportera kring hur försöket fallit ut. Utöver den statliga försöksverksamheten finns liknande etablerade nära samarbetsformer mellan lärosäten och utvalda skolor, till exempel Stockholms universitets egna projekt kring övningskolor.

Vem har ansvaret för att VFU fungerar?

Ansvaret för en i praktiken fungerande VFU kan sägas vara tredelat. Regering och riksdag beslutar om krav och resurser via högskoleförordning, statsbudget och regleringsbrev. Det formella ansvaret för själva utbildningen åvilar lärosätena eftersom de utformar kurser, genomför examinationer och står för administration och ekonomiska resurser. I praktiken ligger dock ett stort ansvar på skolhuvudmännen och rektorerna eftersom de behöver ställa upp med skolor och lärare som kan vara VFU-handledare samt i övrigt se till att verksamheten kan hantera mottagandet av studenter (till exempel arbetsutrymmen för studenterna och andra praktiska frågor).

Ofta utgörs VFU av egna kurser inom utbildningen. Det skiljer sig från det som gällde i den tidigare lärarutbildningen från 2001 där VFU vanligen var integrerad i andra kursmoment.

¹ Prop. 2009/10:89 *Bäst i klassen*.

² Lärarnas Riksförbund; *Hur bra är den nya lärarutbildningen?* (2016).

³ Gäller inte för grundlärarexamen med inriktning mot fritidshem och yrkeslärarexamen.

Det är dock fortfarande inte ovanligt att VFU är integrerad i större kurser. På vissa lärosäten är VFU också integrerad med centrala delar av den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK).

Det är lärosätena som har ansvaret för att det finns en fungerande samverkan med de skolhuvudmän som tar emot VFU-studenter, men det finns i dag inget nationellt regelverk kring hur denna samverkan ska ske. Samverkan regleras vanligen i regionala och lokala avtal mellan lärosäten och skolhuvudmän. I dessa avtal ingår vanligen frågor avseende organisation och administration, ansvarsfördelning, de inblandade aktörernas roller och ersättningsfrågor. Avtalen har generellt ingen större juridisk tyngd utan kan ofta mer liknas vid en slags avsiktsförklaringar. Samverkan sker i praktiken via olika inrättade forum och nätverk där de inblandade träffas för att diskutera arbetet, till exempel nätverksträffar för VFU-handledare på skolorna och VFU-konferenser. I dag finns inga nationellt reglerade krav vad gäller hur skolhuvudmännen förväntas bidra till att VFU fungerar, till skillnad mot introduktionsperioden, som finns reglerad i skolförfattningarna.

Hur finansieras VFU?

Ersättning från staten till lärosätena

De statliga medel som ska användas för lärosätenas kostnader för lärarutbildningen avsätts årligen i budgetpropositionen som beslutas av riksdagen. Sedan 2013 utgör VFU ett eget så kallat utbildningsområde med ett eget ersättningsbelopp ("prislapp") avsatt per helårsstudent respektive helårsprestation⁴. Förändringen infördes då regeringen ville markera vikten av att VFU stärks mot bakgrund av tidigare konstaterade kvalitetsbrister⁵. En höjning av ersättningsbeloppet genomfördes också 2015 och 2016 i samband med att regeringen tillförde nya medel i form av en extra kvalitetsförstärkning för vissa utbildningsområden, inklusive VFU⁶.

Det är svårt att med precision ange den totala nationella kostnaden för VFU inom lärarutbildningen i dag. Det beror inte minst på att lärosätena har frihet att fördela pengar mellan olika utbildningsområden och hur lärosätena väljer att klassificera kurser inom lärarutbildningen. En genomgång av lärosätenas årsredovisningar för 2018 visar dock att det totala avrapporterade utfallet kopplat till VFU-prislappen låg på totalt 497 miljoner kronor (se tabell 1). Det ger en viss fingervisning av hur mycket VFU totalt kostar under ett år.

⁴ I budgetpropositionen för 2019 angavs ersättningen för VFU till 55 630 kronor per helårsstudent respektive 53 973 per helårsprestation (prop. 2018/19:1 Utgiftsområde 16).

⁵ Prop. 2012/13:1 Utgiftsområde 16.

⁶ Prop. 2014/15:99, Prop.2015/16:1 Utgiftsområde 16.

Tabell 1: Lärosätenas redovisning av utfall av total ersättning för utbildningsområdet verksamhetsförlagd utbildning (VFU), 2018⁷

Lärosäten	Ersättning (tkr)
Stockholms universitet (SU)	57 262
Göteborgs universitet (GU)	54 374
Malmö universitet (MAU)	42 278
Högskolan i Borås (HB)	37 372
Linköpings universitet (LIU)	28 675
Uppsala universitet (UU)	28 626
Karlstads universitet (KAU)	27 329
Linnéuniversitetet (LNU)	23 575
Högskolan i Kristianstad (HKR)	21 522
Umeå universitet (UMU)	18 922
Södertörns högskola (SH)	17 708
Högskolan i Gävle (HIG)	17 161
Mälardalens högskola (MDH)	15 295
Högskolan i Dalarna (HDA)	14 767
Mittuniversitetet (MIU)	13 751
Jönköping university (HJ)	13 702
Örebro universitet (ORU)	13 319
Luleå tekniska universitet (LTU)	11 553
Högskolan Väst (HV)	11 122
Högskolan Halmstad (HH)	11 109
Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH)	6 233
Lunds universitet (LU)	3 735
Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)	2 969
Kungliga Musikhögskolan (KMH)	2 130
Konstfack (KF)	2 024
Högskolan i Skövde (HS)	651
Stockholms konstnärliga högskola (SKH)	379
Totalt	497 543

Genomgången visar att det finns stora skillnader mellan lärosätena, vilket i huvudsak kan förklaras av att de är olika stora när det gäller volymen på lärarutbildningen.

Samtidigt är alltså siffran sannolikt i underkant då lärosätena kan finansiera VFU-kurser med medel kopplade även till andra ”prislappar”, såsom undervisning och de olika ämnesområdesprislapparna. VFU är generellt sett en relativt stor kostnadspost för lärosätena. Utöver ersättningen till skolhuvudmännen ska pengarna täcka bland annat omfattande administration, personalkostnader, platsbesök etc, vilket gör att verksamheten ofta kan gå med underskott på lärosätena.

Ersättning och avtal mellan lärosäten och skolhuvudmän

Till skolhuvudmännen avsätts i dag inga särskilda medel från regering och riksdag. Istället är det lärosätena som via olika lokala och regionala avtal med skolhuvudmännen tilldelar dessa

⁷ Uppgifterna är hämtade ur respektive lärosätes årsredovisning för 2018, där de statliga lärosätena enligt regleringsbrev är skyldiga att till regeringen redovisa bland annat dessa uppgifter. Chalmers tekniska högskola (CTH) utbildar lärare men ingår inte i listan då uppgifter om utfall kopplat till utbildningsområdena saknas i 2018 års årsredovisning.

ersättning för kostnader i samband med mottagande av VFU-studenter. Detta leder till att kommunernas ersättning för att ta emot studenterna varierar beroende på vilket lärosäte som studenterna är registrerade vid. En enskild kommun kan också ha ingått avtal om att ta emot VFU-studenter från olika lärosäten och får då olika ersättning beroende på respektive avtal. Det förekommer också att ett lärosäte sluter avtal direkt med enskilda skolor, vilket kan gälla bara en eller ett fåtal studenter åt gången. Samtidigt förekommer det att flera lärosäten går samman och sluter avtal med alla eller de flesta huvudmännen i en region, till exempel i Stockholmsregionen.⁸

Mellan 1993 och 2003 fanns ett ramavtal mellan staten och dåvarande Kommunförbundet angående ersättning för praktiken i den tidigare lärarutbildningen. I avtalet reglerades bland annat statlig ersättning till kommunerna för lärarstudenternas praktik⁹. Enligt avtalet fick kommunerna 1 090 kronor för två studenter per VFU-vecka, en nivå som inte verkar ha justerats under de tio år som avtalet gällde. Förhandlingar fördes med parterna för att nå fram till en ny central överenskommelse kring VFU efter lärarutbildningsreformen år 2001. Dessa ledde dock fram till att man, med hänvisning till skol- och högskoleväsendenas decentraliserade karaktär, avstod från ett nytt avtal. I stället skulle avtalen tecknas på lokal nivå¹⁰.

Det väckte viss kritik från de lärosäten som påverkades av förändringen, bland annat då man ansåg att man skulle behöva skära ner på antalet utbildningsplatser på grund av avsaknad av avtal med enskilda huvudmän¹¹. Förändringen lade grund för dagens situation där olika lärosäten alltså har olika avtal med kommunerna, både vad gäller villkor och ersättning.

Som jämförelse kan nämnas att staten sedan flera år tillbaka tecknar ett nationellt avtal ("ALF-avtal") med landstingen om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården. Dessa avtal garanterar landstingen ersättning dels för de kostnader utbildningarna medför när det gäller krav på lokaler, utrustning och handledning, dels för klinisk forskning i anslutning till utbildningen. Enligt det nu gällande avtalet får landstingen 72 337 kronor per helårsstudent av staten för sin medverkan i VFU¹². UKÄ rekommenderade regeringen i sin uppföljning av VFU inom lärarutbildningen att ersätta det nuvarande ersättningsystemet med ett nytt, liknande det som används för just vårdutbildningarna.

Lärarnas Riksförbund begärde under våren 2019 in uppgifter om ersättningsnivåer från samtliga 28 lärosäten som ger lärarutbildning. Av dessa inkom 14 med underlag om bland annat hur stort det avtalade ersättningsbeloppet per student och VFU-vecka varit för 2018 samt hur mycket man totalt utbetalat under samma år. Uppgifterna redovisas nedan i tabell 2¹³.

⁸ Avtalet omfattar 26 kommuner i Stockholmsregionen samt de sju lärosäten som bedriver lärarutbildning i Stockholmsregionen (GIH, KMH, KF, KTH, SU, SKH och SH).

⁹ Tyvärr har vi inte lyckats få tag på en kopia av själva avtalet och kan därför inte återge några närmare detaljer om dess innehåll.

¹⁰ Se bland annat betänkandet *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109).

¹¹ Se bland annat artikel i Lärarnas Tidning; "Inget avtal om VFU" 2003-06-12.

¹² Avtal mellan svenska staten och vissa landsting om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (2015). Avtalet finns tillgängligt på bland annat Vetenskapsrådets webbplats: <https://www.vr.se/analys-och-uppdrag/klinisk-forskning-i-sverige/klinisk-forskning-inom-alf-avtalet.html>.

¹³ Uppgifterna om total utbetalad VFU-ersättning är avrundade till närmsta tusental. Vissa uppgifter avseende denna ersättning kan ibland inkludera enskilda skolor, både fristående och kommunala som lärosädet har separata avtal med. I några fall har lärosädet uppgivit att summan för totalt utbetald ersättning egentligen bör vara lite högre på grund av att alla fakturaunderlag från kommunerna inte inkommit. Några lärosäten har en avtalad ersättning per VFU-student och högskolepoäng. För jämförbarheten har vi då tagit summan och multiplicerat med 1,5, då 1,5 högskolepoäng motsvarar en veckas heltidsstudier.

Tabell 2: Lärosätenas VFU-ersättning till kommunerna 2018

	Avtalad ersättning per VFU-student och VFU-vecka (kr)	Totalt utbetald VFU-ersättning till samarbetskommuner (tkr)
Göteborgs universitet	924	19 580
Högskolan Dalarna ¹⁴		5 343
Högskolan i Gävle	750	4 016
Högskolan Kristianstad	750	6 880
Konstfack	874,5	683
Kungliga Musikhögskolan	874,5	483
Kungliga Tekniska högskolan	874,5	1 199
Linnéuniversitetet	640	6 118
Luleå tekniska universitet	812	3 546
Malmö universitet	750	12 419
Stockholms universitet	874,5	18 337
Södertörns högskola	874,5	6 078
Umeå universitet	830	5 193
Örebro universitet	1000	5 380

Tabellen visar att lärosätena betalar ut ansenliga belopp till kommunerna årligen. Samtidigt visar uppgifterna att en stor andel av pengarna som lärosätena använder för VFU-kostnader (se tabell 1) slukas av lärosätenas egna kostnader för administration med mera, även om det sannolikt ser olika ut för olika lärosäten.

Som framgår i tabell 2 finns det också relativt stora skillnader när det gäller avtalad ersättning per VFU-student och VFU-vecka. Ersättningen räknas normalt upp årligen enligt den pris- och löneomräkning (PLO) som staten bestämt. Denna ersättning betalas vanligen ut en gång per termin eller år beroende på avtal, på basis av faktureringsunderlag som kommunerna skickar in till lärosätena.

I avtalen mellan lärosäten och kommunerna regleras parternas olika åtaganden kopplat till VFU. Lärosätenas åtaganden rör vanligen, förutom innehåll och examinationer, att ge handledarutbildning och annan fortbildning till huvudmännen samt utbetalning av ersättning till medverkande huvudmän. Kommunerna åtar sig vanligen att samverka med lärosätena, ställa VFU-platser till förfogande, utse lämpliga VFU-handledare samt rapportera in nödvändiga uppgifter till lärosätet (vanligen via någon form av digital VFU-portal). Det förekommer ibland skrivningar kring att kommunerna ska skapa förutsättningar för lärarnas genomförande av VFU-handledaruppdraget men de är sällan särskilt detaljerade (och därmed uppföljningsbara).

Ett intressant undantag är dock avtalet mellan Örebro universitet och regionens huvudmän. Där står det bland annat inskrivet att skolhuvudmännen ska ge VFU-lärare förutsättningar att kunna fullgöra sitt uppdrag, innebärande bland annat minst 4 timmar/vecka för samtal

¹⁴ Högskolan Dalarna betalar inte ut en summa per student och vecka till kommunerna inom samverkansregionen. Istället betalades 3 025 kr per termin och student för alla terminer studenten läser aktivt på programmet.

med VFU-student om planering, handledning och utvärdering av studentens VFU på skolan¹⁵. I sin granskning av VFU från 2015 uppmanade UKÄ lärosätena att oftare följa upp och revidera avtalen med huvudmännen samtidigt som man bland annat lyfte handledarnas arbetssituation på skolorna som ett problem.

Hur fungerar VFU i dag?

Övergripande

Den senast mer övergripande undersökning av hur VFU fungerar nationellt gjordes av UKÄ 2015¹⁶. UKÄ konstaterade då att mycket hade förbättrats jämfört med hur det såg ut i tidigare undersökningar, som avsåg 2001 års lärarutbildning. Samtidigt kvarstår det många problem som utgör en risk för kvaliteten på utbildningen. Enligt UKÄ:s uppföljning rådde stor brist på VFU-handledare som har handledarutbildning. Dessutom var det enligt en del lärosäten svårt att få tag på handledare som hade en aktuell handledarutbildning anpassad till 2011 års lärarutbildningar. Andra problem som UKÄ uppmärksammade var att det nuvarande ersättnings-systemet för VFU hade brister. UKÄ påtalade också den bristande likvärdigheten mellan skolor när det gäller förutsättningarna att vara VFU-handledare.

Vad är tidigare känt om VFU-handledares villkor och förutsättningar?

UKÄ:s uppföljning från 2015 visade att VFU-handledarna¹⁷ nu i betydligt större utsträckning är behöriga i skolformer och ämnen som är relevanta i förhållande till den utbildning studenterna går. Däremot konstaterades att det råder stor brist på handledare som genomgått någon form av handledarutbildning. Särskilt stor var bristen i gymnasieskolan, på fritidshem och i vissa ämnen där det saknas tillräckligt med behöriga lärare.

UKÄ pekade på handledarnas pressade arbetssituation i skolorna, deras ofta begränsade möjligheter att delta i fortbildningsinsatser och att tiden som avsätts för handledning inte är tillräcklig. I en enkät som UKÄ genomförde med handledare framkom att de lade i genomsnitt fyra timmar i veckan på VFU-handledarskapet. En majoritet, nästan 60 procent, av VFU-handledarna ansåg att tiden de hade avsatt för handledning inte var tillräcklig.

Denna bild bekräftades också av studenterna. En studentundersökning gjord av tidningen Skolvärlden publicerad i januari 2017 visade att många studenter (tre av tio) upplevde att handledarna inte hade tid med dom under VFU¹⁸. Drygt en femtedel uppgav också att de fått undervisa för lite. Att mer behöver göras för att få fler lärare att genomgå VFU-handledarutbildning var en slutsats i UKÄ:s delrapport om försöksverksamheten med övningskolor. Myndigheten menade att lärosätena ytterligare bör prioritera handledarutbildning i samverkan med skolhuvudmän¹⁹.

Lärarnas Riksförbund, Lärarförbundet och Sveriges Kommuner och Landsting uppmärksammade gemensamt de problem som finns med VFU inom ramen för det partsgemensamma arbete som pågick efter det centrala kollektivavtal som tecknades 2012 mellan lärarfacken och Sveriges Kommuner och Landsting (HÖK 12). I en gemensam skrivelse (inskickad 9 oktober

¹⁵ Ramavtal för Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom lärarutbildning vid Örebro universitet (ORU 2018/00842).

¹⁶ UKÄ; *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskollärarytbildningarna*, Rapport 2015:24.

¹⁷ I UKÄ:s uppföljning representeras VFU-handledarna av cirka 1 400 lärare kopplade till sex lärosäten som besvarat en enkät om hur de såg hur VFU-fungerar. UKÄ:s enkät fokuserade mer på roll i utbildningen och kontakter med lärosäten än på villkorsfrågor.

¹⁸ Skolvärlden; "Praktiken problem för både lärare och studenter", 2017-01-11.

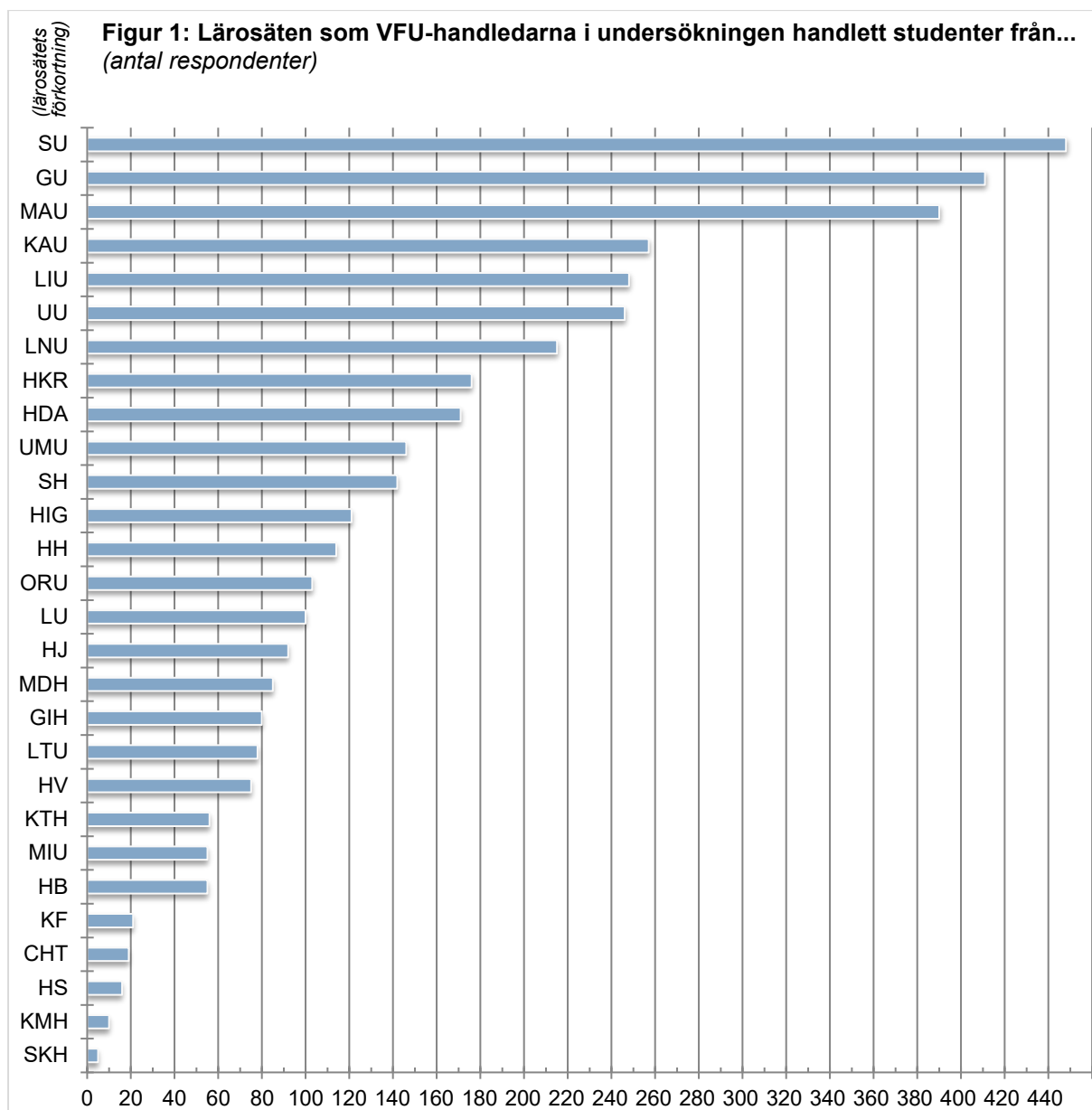
¹⁹ UKÄ; *Uppföljning och utvärdering av försöksverksamhet med övningskolor och övningsförskolor inom lärar- och förskollärarytbildningar*, Rapport 2017:13.

2017) till regeringen uppmärksammades särskilt problemet med dagens ersättningssystem och att VFU-prislappen behöver höjas, inte minst för att ge huvudmännen bättre ekonomiska förutsättningar att hantera VFU-mottagandet. I den gemensamma analys som föregick skrivelsen kunde också parterna konstatera att arbetsgivare behöver kunna erbjuda rimliga förutsättningar för lärare att vara VFU-handledare.

Undersökning

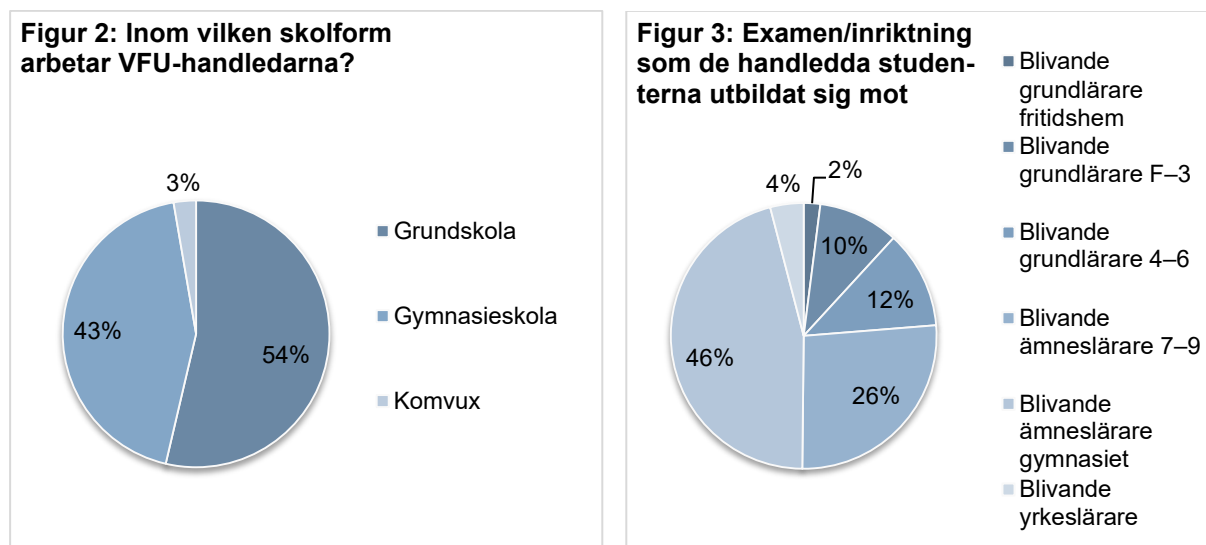
Övergripande om lärarna som besvarat enkäten

Lärarnas Riksförbund skickade våren 2019 ut en enkät till ett nettourval av knappt 6 000 yrkesverksamma lärare, som i förbundets senaste Löneenkät uppgivit att de varit handledare för VFU-studenter under de senaste åren. Av dessa besvarade och avslutade 2 782 lärare enkäten, vilket motsvarar en total svarsfrekvens på knappt 47 procent. Frågorna som ställdes i enkäten fokuserade på hur lärarna upplevt villkor och förutsättningar för VFU-handledaruppdraget. Av respondenterna innehade 26 procent en karriärtjänst och 42 procent hade del av Lärarlönelyftet. 90 procent av lärarna i undersökningen arbetade på kommunala skolor och resterande på friskolor av olika slag. Knappt 30 procent av respondenterna uppgav att de arbetade på en så kallad övningsskola eller liknande²⁰.

²⁰ Med att arbeta på "övningsskola eller liknande" avses de lärare som svarat ja på frågan om man arbetar på en skola som ingår i en särskild VFU-satsning eller har särskilt långtgående samarbete med ett lärosäte. Dessa lärare har angett något av följande alternativ; VFU-övningsskola, partnerskola, fältskola eller annan benämning i fritextsvar (till exempel VI-skola var återkommande här).

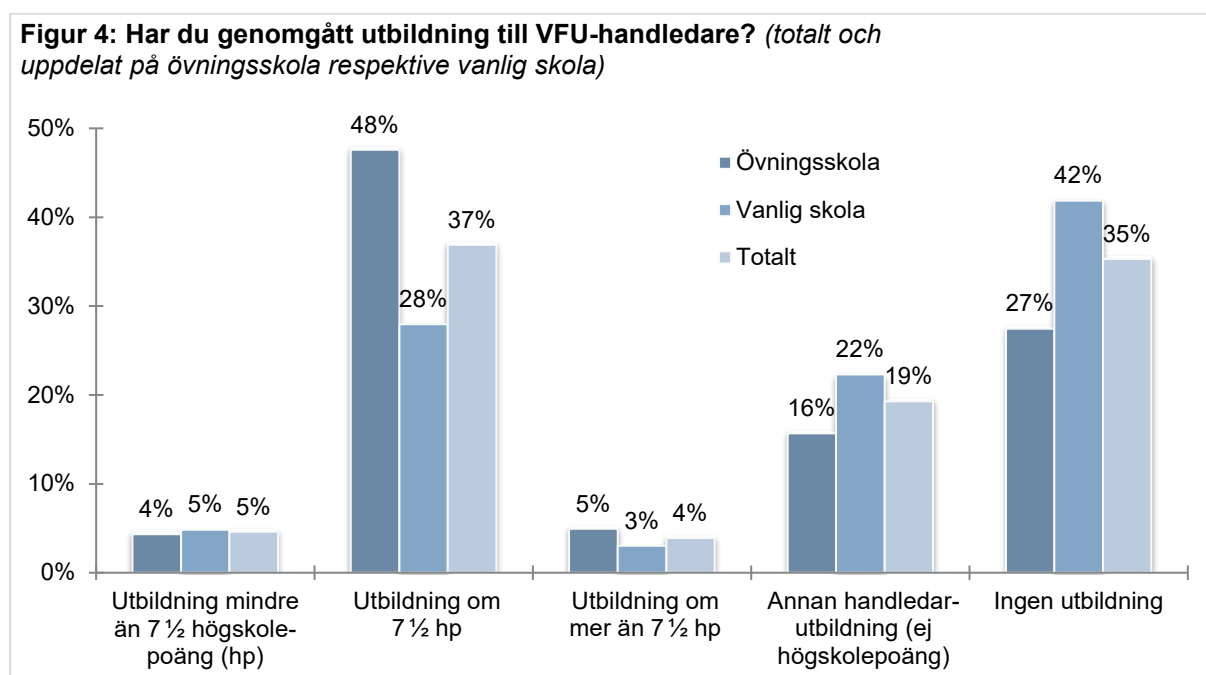
Av figur 1 framgår att respondenterna sammantaget handlett studenter från samtliga lärosäten med lärarutbildning i landet, vilket innebär en god geografisk representativitet. De större lärosätena är naturligt nog bättre representerade, givet deras storlek vad gäller lärarutbildning och att de dessutom ofta har avtal med skolor i andra delar av landet.

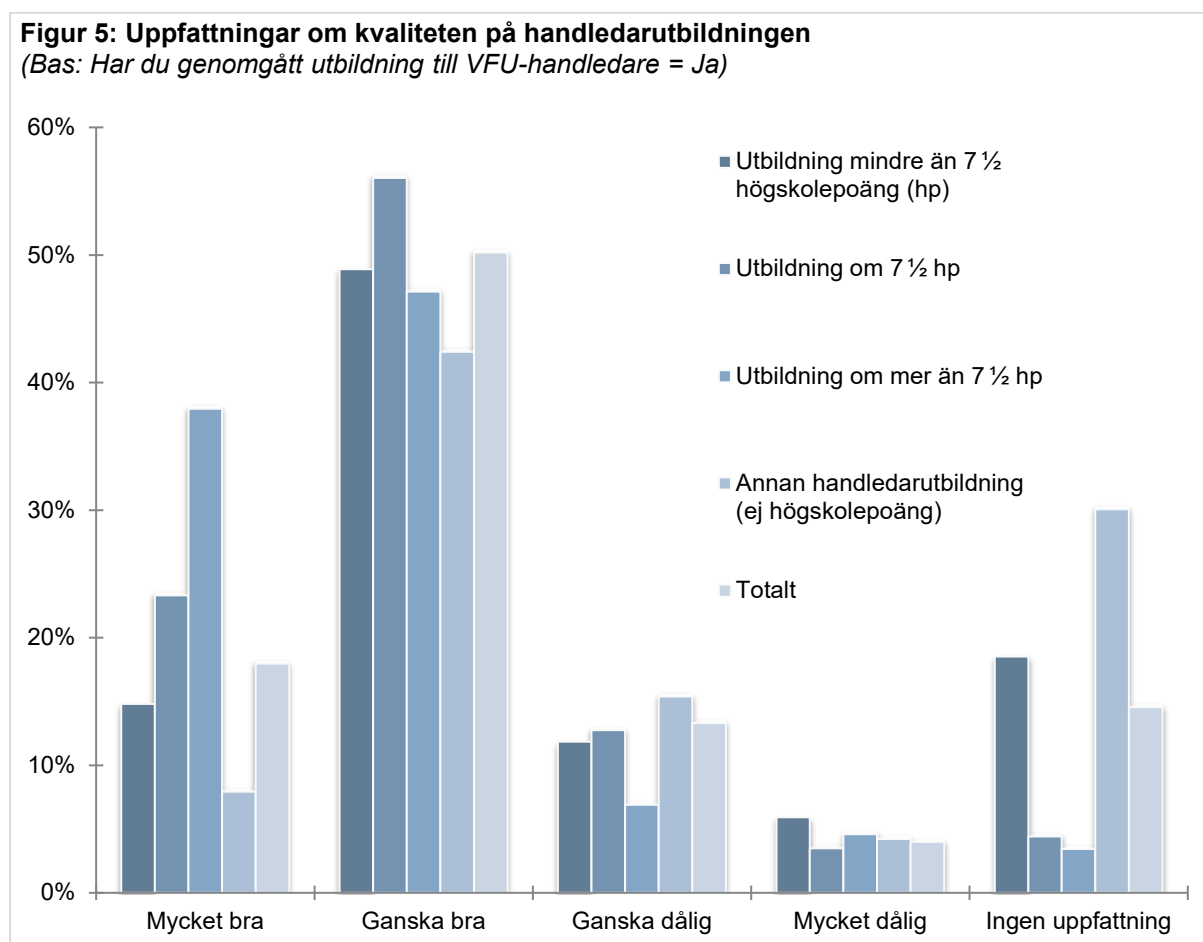
Av figur 2 framgår att den stora majoriteten av respondenterna är yrkesverksamma i grund- eller gymnasieskolan (inklusive motsvarande skolformer). De studenter man handlett har utbildats inom ett brett spann av examina/inriktningar, men med tyngdpunkt på gymnasiet och högstadiet. I övrigt visar undersökningen att det är relativt ovanligt att handledarna behöver handleda studenter som utbildar sig till lärare i ämnen som de själva saknar behörighet för, även om cirka 10 procent uppger att det förekommit i enstaka fall.

Frågor om VFU-handledarutbildning

Som tidigare nämnts är det en viktig kvalitetsaspekt att en handledande lärare genomgått en VFU-handledarutbildning. Därför ställde vi i enkäten ett antal frågor som berör detta.

Undersökningen visar att 65 procent av de tillfrågade genomgått någon form av handledarutbildning under sin yrkesbana (se figur 4). Merparten av dessa har gått en utbildning som ger högskolepoäng, men drygt 20 procent uppger att det rör sig om en annan typ av utbildning (exempelvis en äldre handledarutbildning). Resultaten kan jämföras med UKÅ:s enkät från 2015 där 38 procent uppgav att de saknade handledarutbildning och 28 procent uppgav att de genomgått en handledarutbildning som inte gett högskolepoäng. Som framgår är det också betydligt fler av handledarna som arbetar på en övningsskola eller liknande som genomgått en VFU-handledarutbildning jämfört med de som arbetar på vanliga skolor. Det kan inte anses vara förvånande givet syftet med övningsskolor och andra liknande samarbeten. När det gäller de 35 procent som inte genomgått en utbildning så är det vanligaste skälet brist på tid. Av de som genomgått utbildning har bara ungefär hälften fått göra det inom ramen för den reglerade arbetstiden.

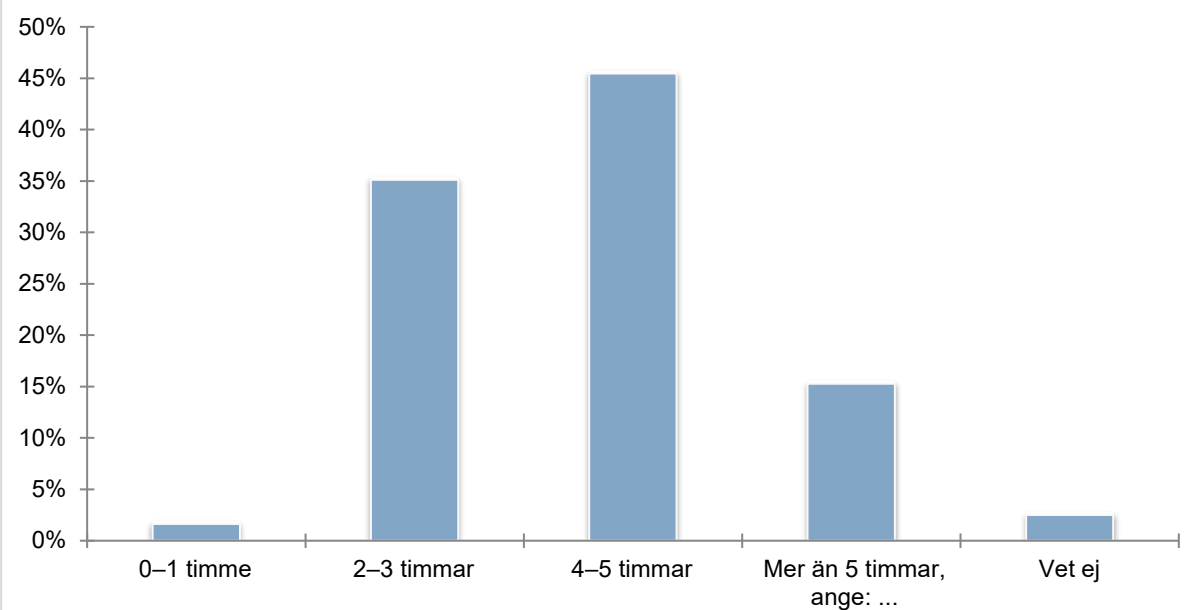

Av figur 5 framgår att flertalet lärare anser att utbildningen varit ganska eller mycket bra. Däremot kan man tydligt se att de som genomgått en handledarutbildning som givit högskolepoäng mer nöjda med sin utbildning jämfört med de som genomgått någon annan form av handledarutbildning. Intressant nog fanns dock inga större skillnader i uppfattning om kvalitet mellan de som arbetar på övningsskolor eller motsvarande och de som arbetar på vanliga skolor, givet de extra resurser som satsas på övningsskolorna.

Frågor om tid för VFU-handledaruppdraget

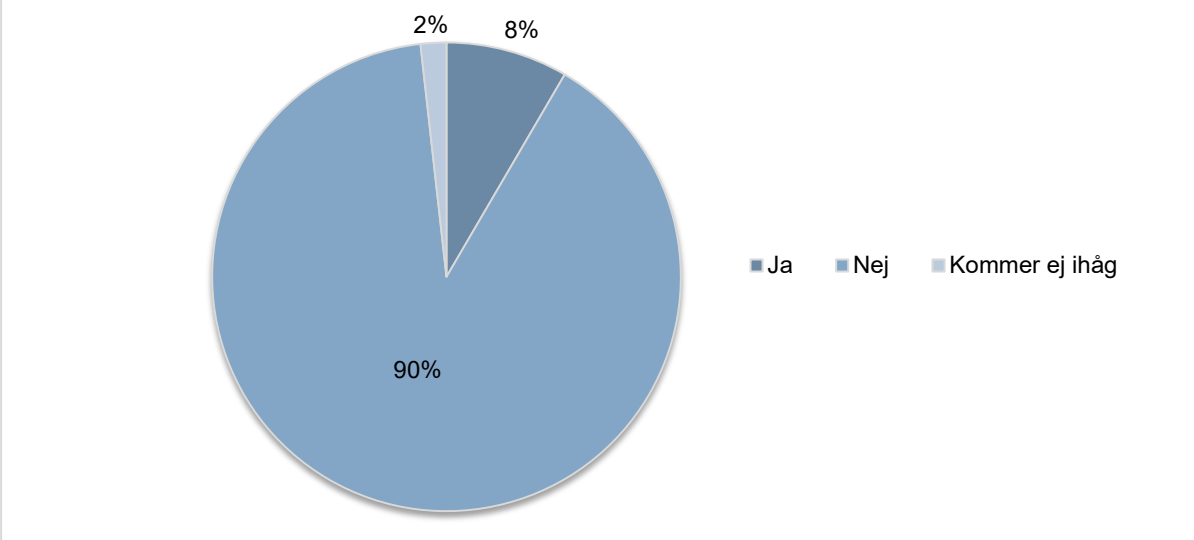
Tillräcklig tillgång på tid för VFU-handledaruppdraget kan sägas vara av avgörande betydelse för kvaliteten på den handledning studenterna får. Lärarnas Riksförbund har länge drivit att tid behöver avsättas inom lärarnas reglerade arbetstid.

Figur 6: Uppskattat antal klocktimmar per VFU-student och vecka som ägnats åt handledaruppdraget

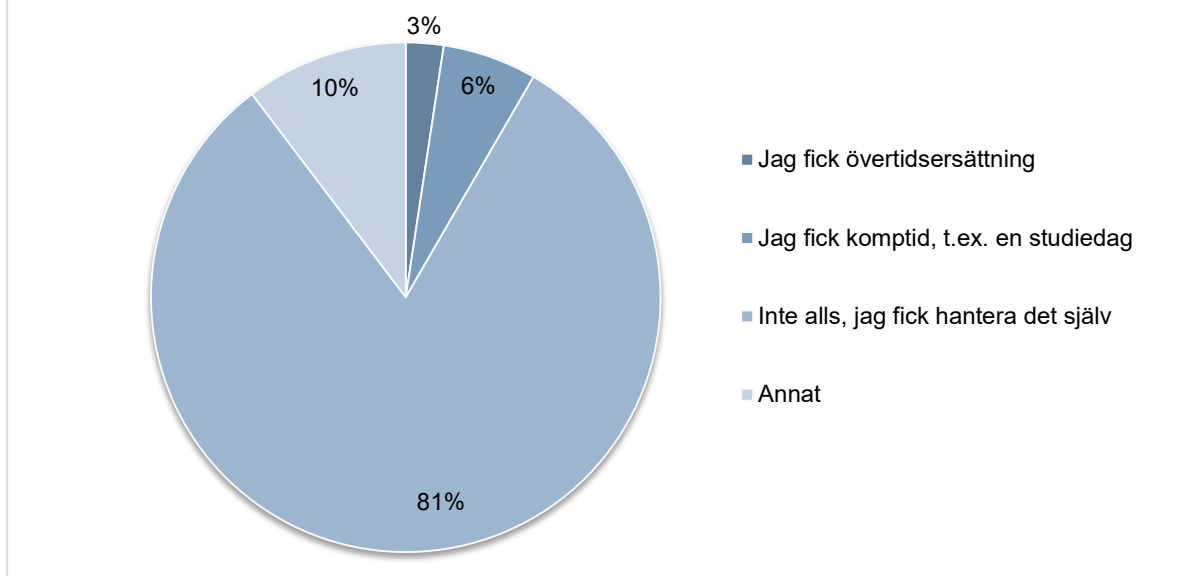
Som framgår av figur 6 så lägger lärarna mycket tid på uppdraget. Över 60 procent uppger att de avsätter mer än 4 timmar per student och vecka och 15 procent mer än 5 timmar. Av fritextsvaren framgår att det finns de som lägger 10 timmar eller mer. Att handledarna lägger mycket tid på uppdraget framgick också i UKÄ:s enkät till VFU-handledare (i genomsnitt fyra timmar per vecka). Det kan noteras att de lärare som arbetar på en övningskola inte skiljer sig nämnvärt från de som arbetar på en ”vanlig” skola när det gäller den tid man lägger ned på uppdraget.

Figur 7: Fick du av arbetsgivaren tid avsatt för VFU-handledaruppdraget inom din reglerade arbetstid senast du var handledare?

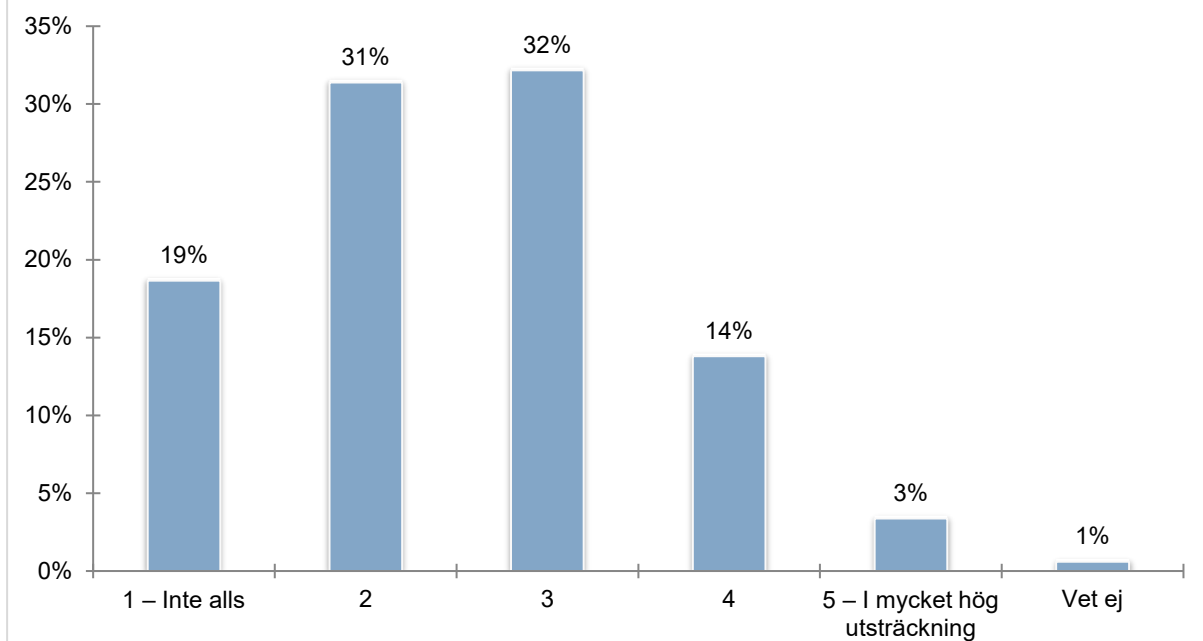
Som framgår av figur 7 så får handledarna i princip aldrig tid avsatt inom den reglerade arbetstiden. Hela 90 procent uppger att arbetsgivaren inte avsatt tid för uppdraget, vilket är mycket anmärkningsvärt. Undersökningen visar istället att lärarna lämnas ensamma med att lösa tidsfrågan.

Figur 8: Om du inte fick tid inom den reglerade arbetstiden, hur hanterades tidsfrågan då istället?

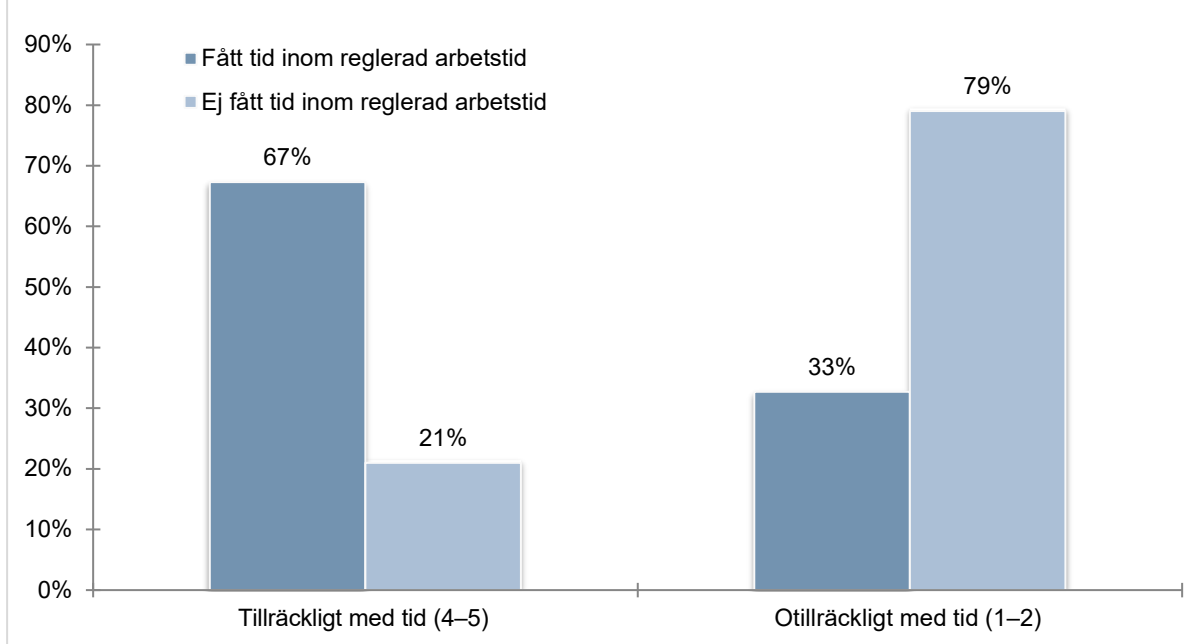
Figur 8 visar att drygt 80 procent uppgav att arbetsgivaren inte hjälpte lärarna att få tid för uppdraget utan läraren fick lösa det på egen hand. Det tyder på att arbetsgivaren inte ser VFU-handledaruppdraget som en viktig arbetsuppgift utan något som får lösas helt vid sidan om övriga arbetsuppgifter.

Figur 9: Upplever du att du haft tillräckligt med tid för handledaruppdraget senast du var VFU-handledare?

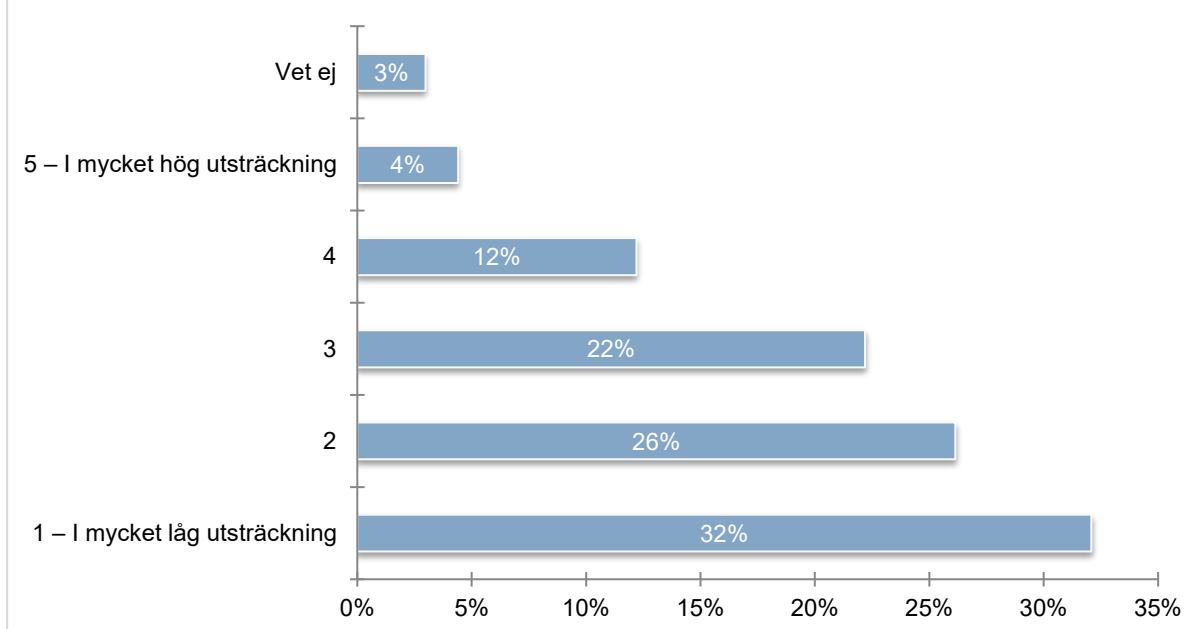
Som framgår av figur 9 upplever många lärare, inte förvånande, att tiden för uppdraget inte räcker till. Hälften av de tillfrågade handledarna ansåg att tiden var otillräcklig för att hinna med uppdraget. Endast 17 procent tycker att tiden varit tillräcklig. Resultaten bekräftar och förstärker den bild som framkom i UKÅ:s uppföljning från 2015.

Figur 10: Tid för uppdraget inom reglerad arbetstid ökar upplevelsen av att tiden räcker till

Undersökningen visar dock på ett mycket tydligt positivt samband mellan att ha fått tid avsatt inom reglerade arbetstiden och upplevelsen av om tiden räckt till. Som figur 10 ovan visar anser nästan 70 procent av de som fått tid avsatt för uppdraget att tiden räckt till, medan nästan 80 procent av den stora majoriteten (som inte fått tid) upplever det motsatta.

Figur 11: I vilken utsträckning handledarna upplever att de fått stöd av rektor/skolchef gällande VFU-handledaruppdraget

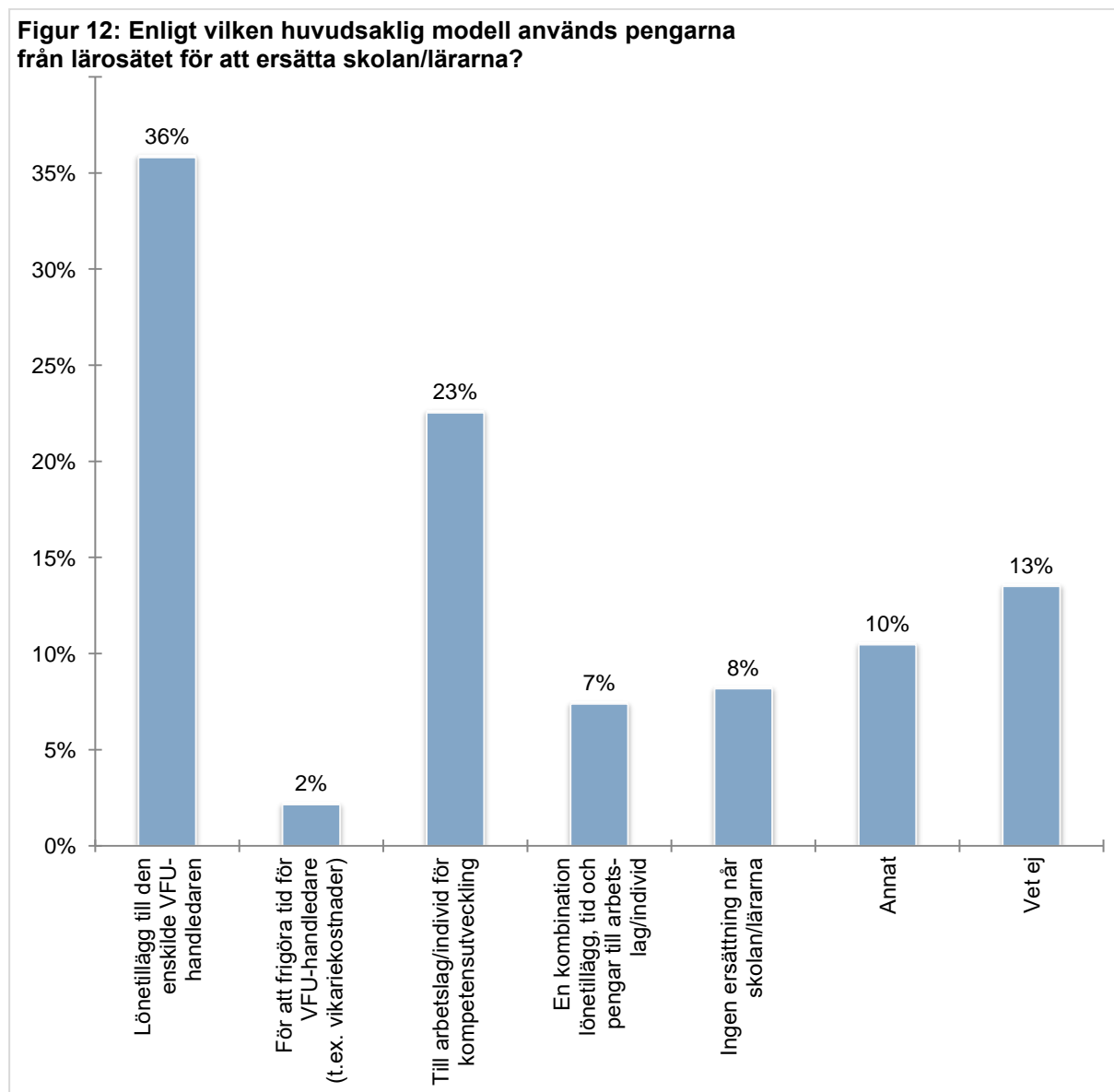

Lärarna i undersökningen ger sammantaget uttryck för att de saknar tillräckligt stöd från skolledningen när det gäller VFU-handledaruppdraget. Som framgår av figur 11 är det endast 16 procent som upplever att de i hög eller mycket hög utsträckning fått tillräckligt med stöd. Det indikerar att det kan vara fler faktorer än tidsbrist och ersättningsfrågor som påverkar lärarna negativt. Lärarna på övningsskolor är något nöjdare med stödet jämfört med övriga

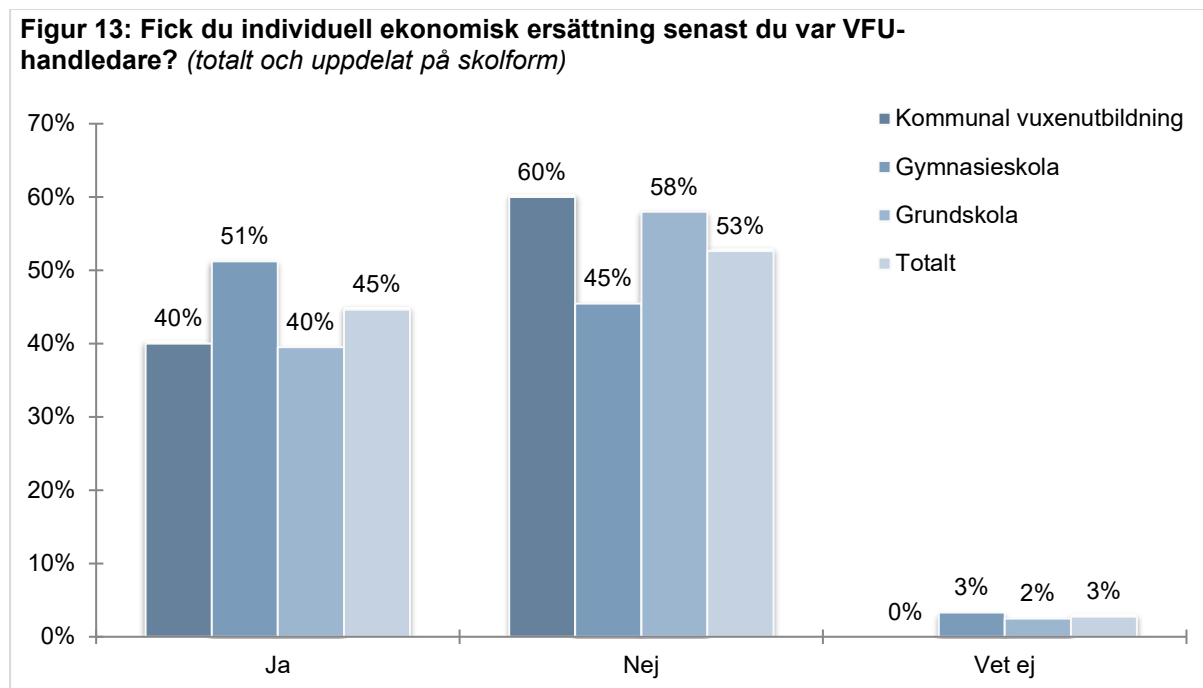
lärare. Rutiner för mottagande av VFU-studenter på skolan kan vara en faktor som påverkar inställningen och det är över 50 procent av lärarna som uppger att det saknas, eller bara delvis finns, tydliga rutiner för detta på skolan. I fritextsvaren framkommer återkommande att man som handledare ofta är helt ensam i mottagandet av VFU-studenterna. Det finns ofta brist på tid och tydlighet/stöd från skolledningen men också oklarheter kring det rent praktiska mottagandet på skolan, till exempel vad gäller nycklar, datorer, inloggningar med mera. Lärarna på övningsskolor anser dock i betydligt högre grad än övriga att det finns fungerande rutiner på skolan.

Frågor om ersättning och ersättningsmodeller

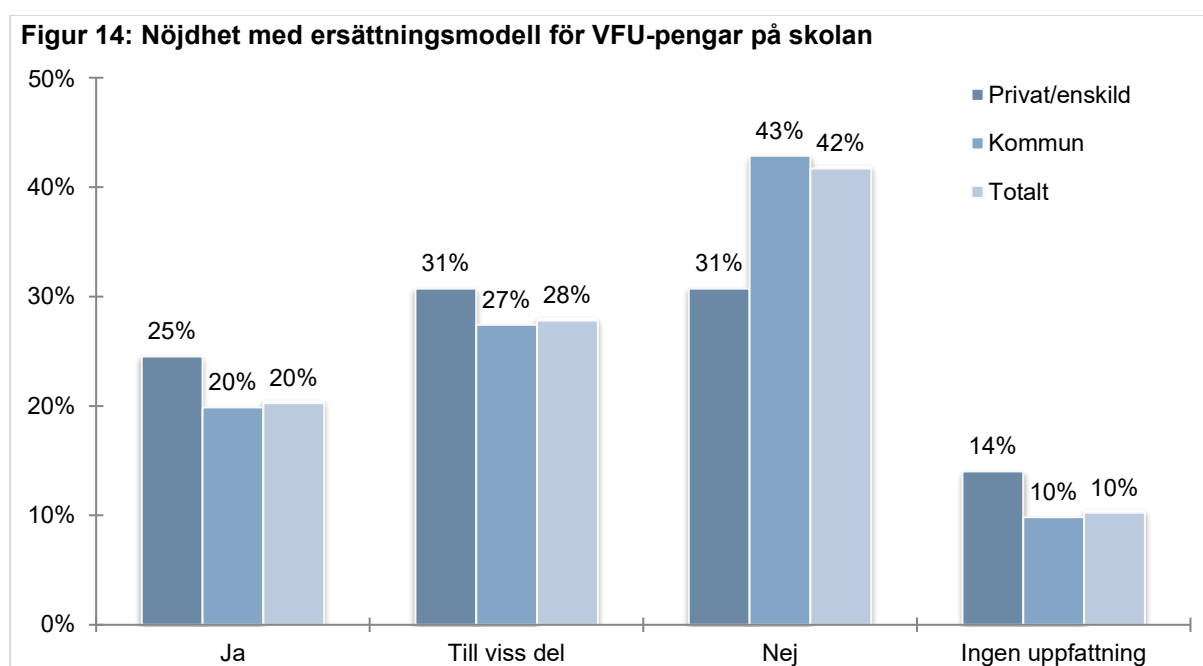
Som tidigare nämnts så finns det i dag inget nationellt avtal som reglerar ersättning mellan lärosäten och skolhuvudmän. Istället tecknas olika regionala och lokala avtal där det finns stora skillnader vad gäller ersättningsnivåer till huvudmännen per VFU-student och VFU-period. Hur huvudmännen sedan väljer att använda och fördela pengarna på sina skolor varierar i sin tur, beroende på lokala överväganden, ibland i samverkan med de fackliga organisationerna, ibland inte. Vi har därför ställt frågor om hur VFU-handledarna själva uppfattar hur ersättning och ersättningsmodeller hanteras lokalt.

Som framgår av figur 12 är det vanligaste att man ger ett lönetillägg till den enskilde VFU-handledaren för uppdraget samt att pengarna fördelas till arbetslag/individ för kompetensutveckling. Noterbart är att endast 2 procent uppger att pengarna används för att frigöra tid för uppdraget. Anmärkningsvärt är också att över 20 procent uppger att man inte vet vilken modell som tillämpas eller att ingen ersättning når skolan och lärarna.

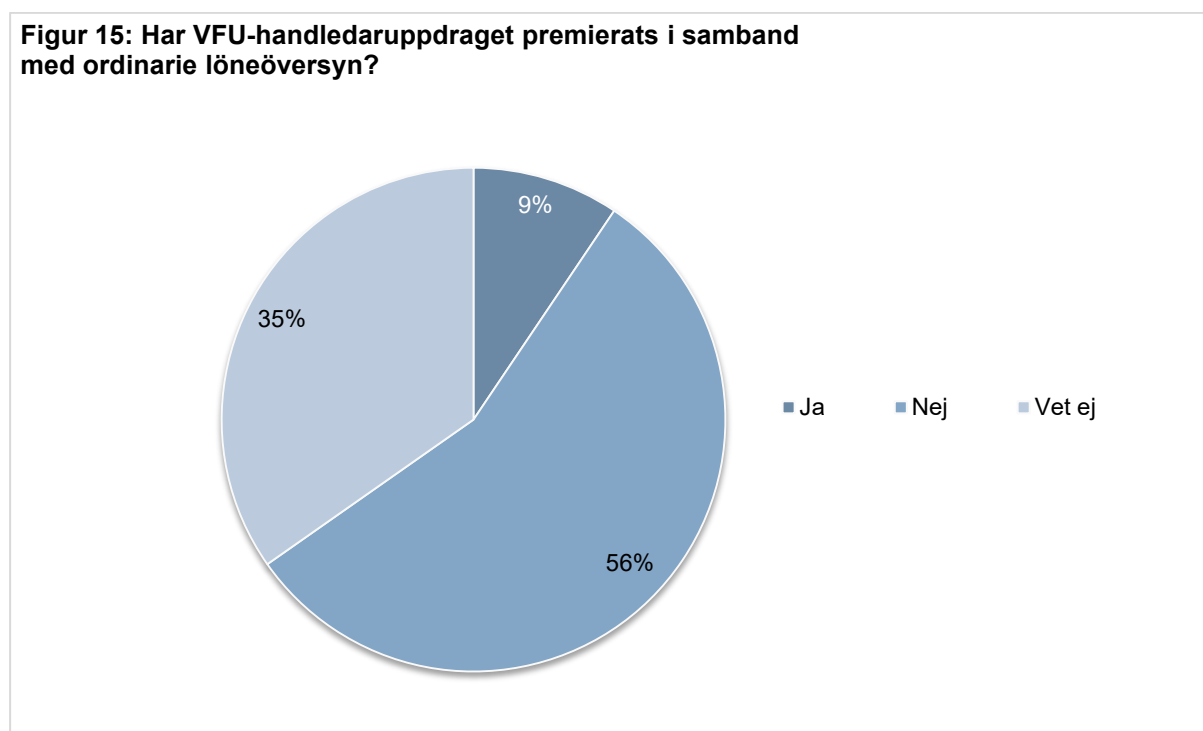
Figur 13 visar att inte ens hälften av VFU-handledarna i undersökningen själva fick individuell ekonomisk ersättning för uppdraget senast man var VFU-handledare. Lärarna i gymnasieskolan fick det i något större utsträckning samtidigt som komvuxlärarna sticker ut negativt jämfört med övriga skolformer. Det absolut vanligaste formen av ersättning är att handledaren får en viss summa per VFU-student och vecka, alternativt per högskolepoäng.

Generellt är lärarna inte särskilt nöjda med den ersättningsmodell som huvudmannen tillämpar, vilket inte förvånar då väldigt få får tid för uppdraget och inte ens hälften får individuell ekonomisk ersättning. Som figur 14 visar är lärarna hos privata/enskilda huvudmän något nöjdare än de kommunalt anställda, där nästan 45 procent är missnöjda. Även lärare på övningsskolor är något nöjdare än de som arbetar på vanliga skolor. De lärare som uppger att ersättningsmodellen samverkats med facket är något nöjdare än de som uppger att ingen samverkan skett.

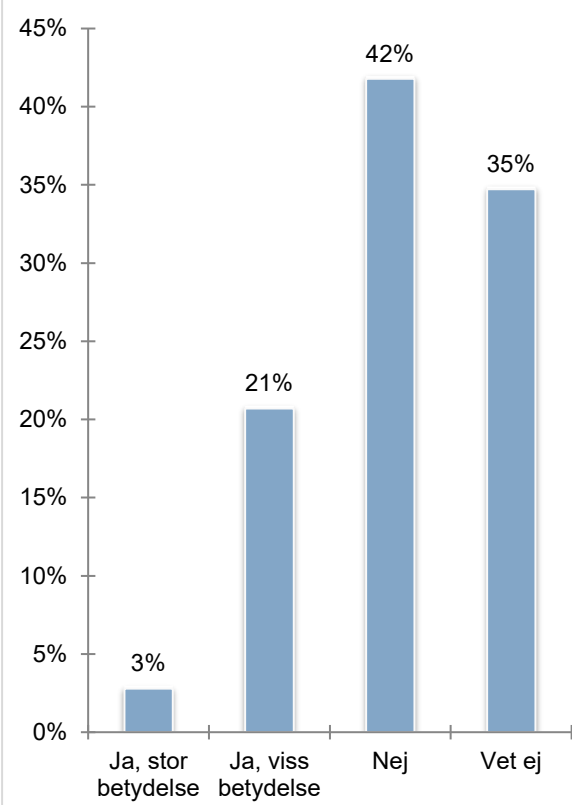
Frågor om löne- och karriärmässig premiering för VFU-handledaruppdraget

Att vara VFU-handledare är ett viktigt uppdrag som förutsätter intresse, engagemang, erfarenhet och tid för varje lärarstudent i samband med VFU-perioderna. Utan tillräckligt många lärare som är villiga att vara VFU-handledare är det omöjligt få till stånd en lärarutbildning av hög kvalitet. Därför ställde vi frågor om VFU-handledaruppdraget är något som premieras löne- och karriärmässigt av arbetsgivarna.

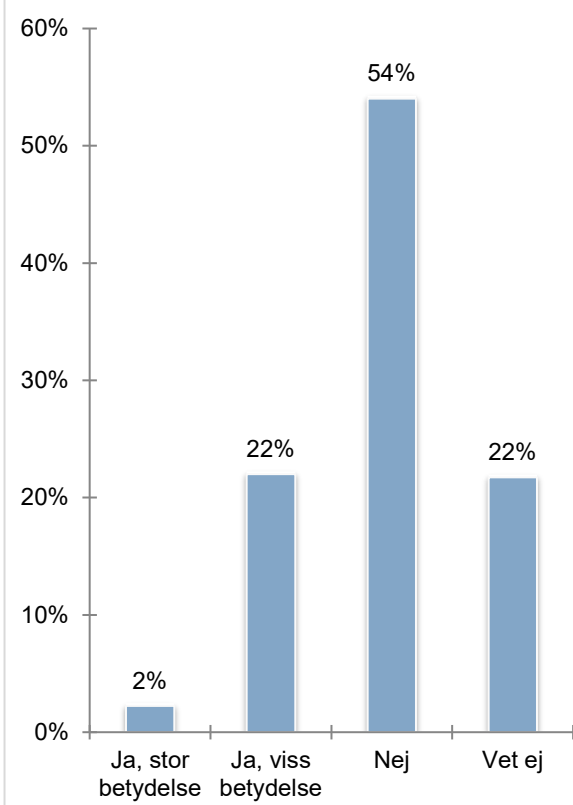

Lärarna upplever att uppdraget sällan premieras lönemässigt av arbetsgivaren, vilket framgår av figur 15. Påfallande många, 35 procent, uppger också att de inte vet, vilket väcker frågor om vilka lokala lönekriterier som finns och hur dessa tillämpas och kommuniceras i samband med till exempel individuella lönesamtal.

Figur 16: Har erfarenheten som VFU-handledare haft betydelse för att man fått del av Lärarlönelyftet?

Figur 17: Har erfarenheten som VFU-handledare haft betydelse för att man fått en karriärtjänst?

Av de lärare som ingår i undersökningen innehade 42 procent Lärarlönelyftet och 26 procent en karriärtjänst. Som framgår av figur 16 är det bara knappt en fjärdedel av lärarna som innehar Lärarlönelyftet som uppger att VFU-handledarskapet haft betydelse för att man fått del av de statliga pengarna. Detta trots att ett av kriterierna för att få del av pengar handlar om att ha tagit särskilt ansvar för att stödja lärarstudenter och kollegor som är nya i yrket²¹.

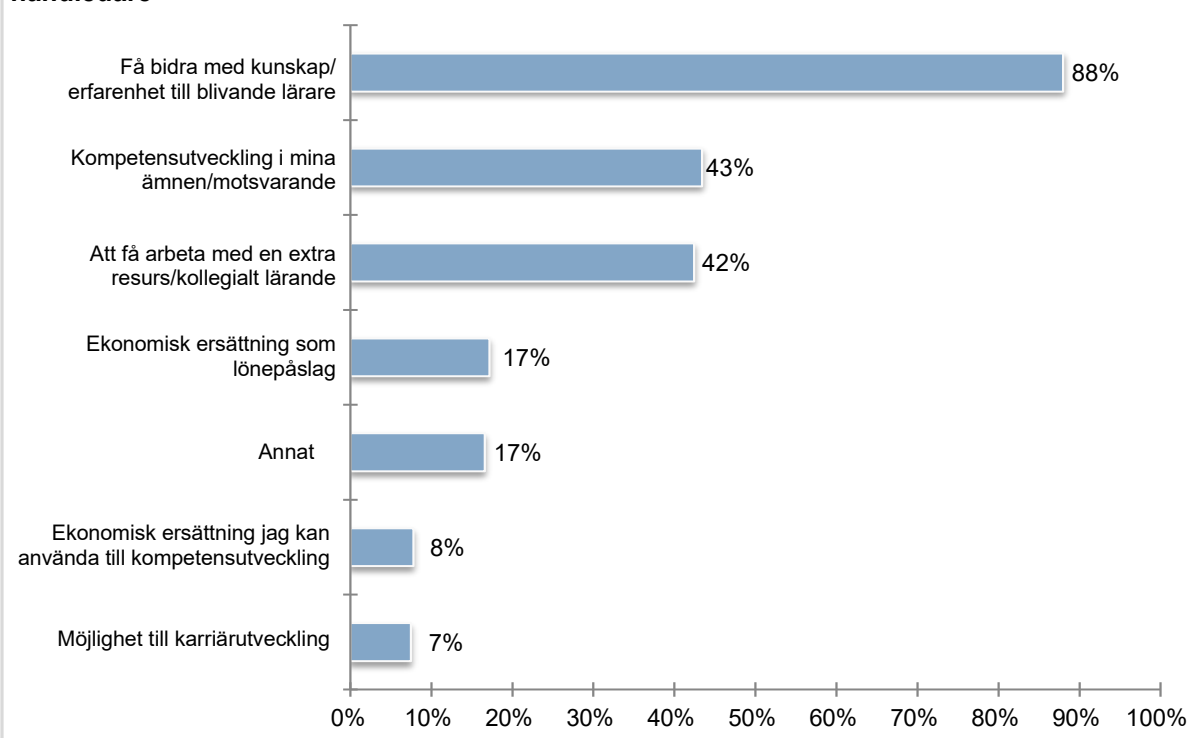
Det kan också noteras att erfarenhet som VFU-handledare sällan spelat roll för att ha fått en karriärtjänst (se figur 17) samt att bara 16 procent av de lärare som har en karriärtjänst uppger att ansvar för VFU-frågor på skolan utgör en del av karriärtjänstuppsdraget. Vidare är det anmärkningsvärt många som svarat "Vet ej" på frågan om VFU-handledarskapet haft betydelse för att få del av Lärarlönelyftet eller en karriärtjänst. Det kanske kan ses som ett uttryck för den bristande tydlighet och transparens som präglat många huvudmäns implementering av båda reformerna ute på skolorna.

Frågor om skäl att vilja vara VFU-handledare och vad som behöver förbättras

En högkvalitativ lärarutbildning som förbereder väl för kommande yrkesutövning är helt beroende av att det finns skolor och lärare som är villiga och har förutsättningar att ta emot VFU-studenter på ett bra sätt. Vi har därför ställt frågor om vad som motiverat lärare att vara VFU-handledare, om de kan tänka sig vara det i framtiden och vad som behöver förbättras om man vill vara det även i framtiden.

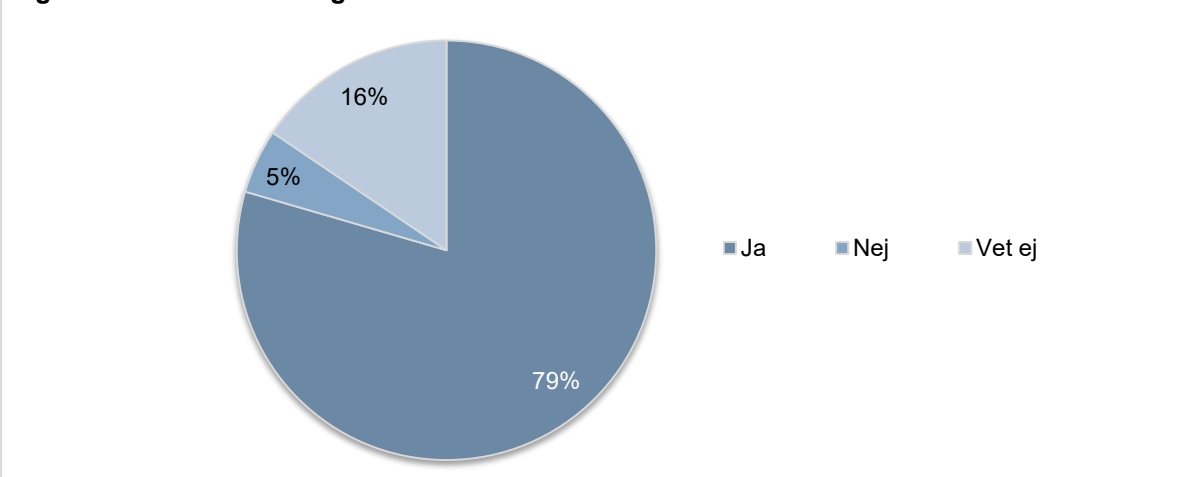
²¹ Se förordning (2016:100) om statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare.

Figur 18: Motiv till att vilja vara VFU-handledare

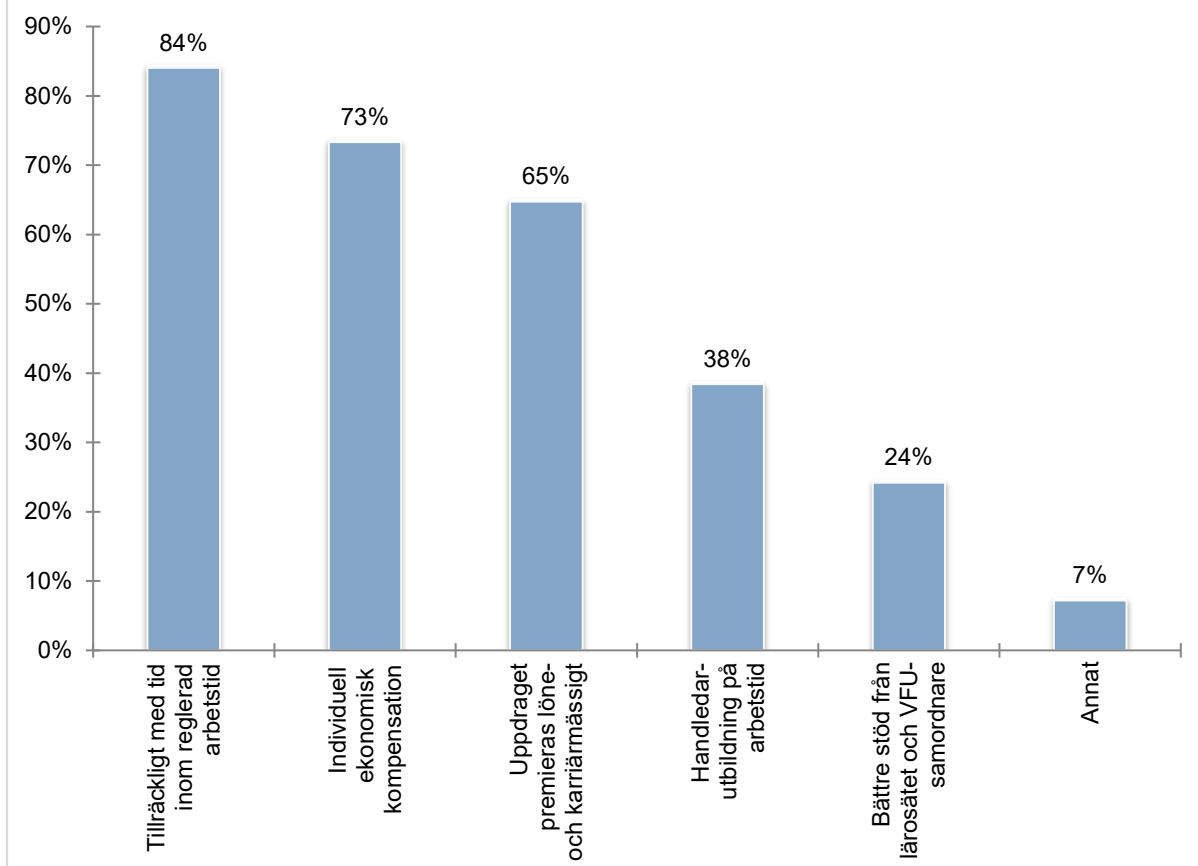
Som framgår av figur 18 är det absolut vanligast skälet till att vilja vara VFU-handledare ett mycket altruistiskt skäl, nämligen att få bidra med sin kunskap och erfarenhet till blivande lärare. Det tyder på att de flesta handledarna tar uppdraget på stort allvar och känner ett stort ansvar för att bidra till att lärarstudenterna får en bra utbildning. De i övrigt vanligaste skälen handlar om möjlighet att få kompetensutveckling och få arbeta med en extra resurs, vilket bidrar till ett kollegialt lärande.

Figur 19: Kan du tänka dig att vara VFU-handledare i framtiden?

En stor majoritet av de tillfrågade lärarna kan tänka sig vara VFU-handledare i framtiden. Detta indikerar att man ser uppdraget som både givande och utvecklande, trots de ofta bristande förutsättningarna. Inga större skillnader kan iaktas mellan skolformer eller huvudmannatyper i detta avseende, även om det kan noteras att andelen gymnasielärare som svarat nej eller vet ej är något högre än övriga lärarkategorier.

Figur 20: Saker som behöver förbättras om man ska vilja vara VFU-handledare i framtiden (Bas: Kan du tänka dig vara VFU-handledare i framtiden = Nej/Vet ej)

De som svarat nej eller vet ej på frågan om man vill vara VFU-handledare i framtiden ger tydligt uttryck för vilka saker som måste förbättras för att man ska ändra uppfattning. Det handlar framför allt om tid inom reglerad arbetstid, individuell ekonomisk ersättning och att arbetsgivaren måste premiera uppdraget löne- och karriärmässigt. Undersökningen visar också tydligt att det framför allt är inom dessa tre områden som arbetsgivarna brister. Att den stora majoriteten av lärarna ändå kan tänka sig vara VFU-handledare i framtiden säger dock mycket om den villighet som finns hos kåren att för ta ansvar för lärarutbildningens kvalitet.

Metodbeskrivning

Urval

Målgruppen för föreliggande undersökning var yrkesverksamma lärare som uppgivit att de varit handledare för VFU-studenter under de senaste åren.

I förbundets Löneenkät 2018 till yrkesverksamma medlemmar (som besvarades av totalt drygt 24 000 personer) fick lärarna uppge om de varit VFU-handledare någon gång under de senaste två åren. På så vis identifierades 6 199 lärare som tillhörande målgruppen och som hade angett en e-postadress.

211 av dessa nåddes inte av enkäten på grund av autosvar eller felaktiga adresser. Det slutgiltiga nettourvalet framgår av tabell M1. Datainsamlingen genomfördes under perioden 11 mars–15 april 2018. Totalt skickades två påminnelser.

Tabell M1: Urval och svarsfrekvens	Antal	Andel
Bruttourval	6 199	100 %
Felaktiga kontaktuppgifter	211	3,4 %
Nettourval	5 984	100 % (96,5 %)
Internbortfall	190	3,2%
Antal fullföljda	2 782	46,5 %
Svarsfrekvens beräknat på bruttourval:		44,8 %
Svarsfrekvens beräknat på nettourval:		46,5 %

Referenser

- Avtal mellan svenska staten och vissa landsting om utbildning av läkare, klinisk forskning och utveckling av hälso- och sjukvården (2015): www.vr.se/analys-och-uppdrag/klinisk-forskning-i-sverige/klinisk-forskning-inom-alf-avtalet.html.
- Läraryrket, Läraryrket Riksförbundet, Sveriges Kommuner och Landsting, Pacta; *Angående behovet av att stärka den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU)*. Skrivelse till regeringen 2017-10-09.
- Lärarnas Tidning; "Inget avtal om VFU" 2003-06-12.
- Lärarnas Riksförbundet; *Hur bra är den nya lärarutbildningen?* (2016).
- Proposition 2009/10:89, *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning*.
- Proposition 2018/19:1, *Budgetpropositionen för 2019. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning*.
- Proposition 2012/13:1 *Budgetpropositionen för 2012. Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning*.
- Proposition 2014/15:99 *Vårändringsbudget för 2015*.
- Ramavtal för Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom lärarutbildning vid Örebro universitet (ORU 2018/00842): www.oru.se/globalassets/oru-sv/utbildning/lararutbildning/vfu/ramavtal-for-verksamhetsforlagd-utbildning-lararutbildningen-fr-o-m-hosten-2018.pdf.
- SFS (2016:100). Förordning om statsbidrag för höjda löner till lärare och förskollärare.
- Skolvärlden; "Praktiken problem för både lärare och studenter", 2017-01-11.
- SOU 2008:109; *Betänkande av Utredningen om en ny lärarutbildning. En hållbar lärarutbildning*.
- Uppgifter avseende utbetalningar och ersättningsnivåer för VFU inskickade till Läraryrket Riksförbundet våren 2019 från Göteborgs universitet, Högskolan Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan Kristianstad, Konstfack, Kungliga Musikhögskolan, Kungliga Tekniska högskolan, Linnéuniversitetet, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Stockholms universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet, Örebro universitet.
- Universitetskanslersämbetet; *Uppföljning och utvärdering av försöksverksamhet med övningskolor och övningsförsök inom lärar- och förskolläraryrket*. Rapport 2017:13.
- Universitetskanslersämbetet, *Uppföljning av den verksamhetsförlagda utbildningen inom lärar- och förskolläraryrket*, Rapport 2015:24.
- Årsredovisningar för 2018 från lärosäten med lärarutbildning; Redovisning av utbildning på grundnivå och avancerad nivå, utfall avseende perioden 2018-01-01--2018-12-31

Bilaga: Enkäten till VFU-handledarna

Välkommen till Lärarnas Riksförbunds om VFU-handledares förutsättningar och villkor!

Undersökningen riktar sig till dig som är lärare och medlem i Lärarnas Riksförbund och som i vår senaste Löneenkät uppgivit att du varit VFU-handledare de senaste åren. Den handlar främst om vilka villkor och förutsättningar i övrigt du haft för uppdraget. Dina svar och åsikter är mycket värdefulla för oss så vi hoppas du vill delta!

Har du frågor eller synpunkter kan du vända dig till utredning@lr.se.

Starta enkäten genom att klicka på "nästa".

Med vänliga hälsningar,
Lärarnas Riksförbund

Vilka av de här åren har du varit VFU-handledare? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (1) 2019
- (2) 2018
- (3) 2017
- (4) 2016
- (5) 2015

Vid vilket eller vilka lärosäten har de VFU-studenter du varit handledare för genomgått sin utbildning? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (1) Chalmers tekniska högskola
- (2) Gymnastik- och idrottshögskolan
- (3) Göteborgs universitet
- (4) Högskolan i Borås
- (5) Högskolan Dalarna
- (6) Högskolan i Gävle
- (7) Högskolan Halmstad
- (8) Högskolan Kristianstad
- (9) Högskolan i Skövde
- (10) Högskolan Väst
- (11) Högskolan i Jönköping
- (12) Karlstads universitet
- (13) Konstfack
- (14) Kungliga Musikhögskolan
- (15) Kungliga Tekniska högskolan
- (16) Linköpings universitet
- (17) Linnéuniversitetet
- (18) Luleå tekniska universitet
- (19) Lunds universitet
- (20) Malmö universitet
- (21) Mittuniversitetet
- (22) Mälardalens högskola
- (23) Stockholms konstnärliga högskola
- (24) Stockholms universitet
- (25) Södertörns högskola
- (26) Umeå universitet
- (27) Uppsala universitet
- (28) Örebro universitet

Vad har de VFU-studenter du varit handledare utbildat sig till? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (7) Förskollärare
- (1) Grundlärare fritidshem
- (2) Grundlärare F-3
- (3) Grundlärare 4-6
- (4) Ämneslärare 7-9
- (5) Ämneslärare gymnasiet
- (6) Yrkeslärare
- (8) Speciallärare
- (9) Specialpedagog

När du senast var VFU-handledare, behövde du då handleda VFU-studenter som läser mot en annan skolform och/eller inriktning än vad som finns på din skola?

- (1) Ja, flera studenter
- (2) Ja, enstaka studenter
- (3) Aldrig
- (4) Kommer inte ihåg

När du senast var VFU-handledare, behövde du då handleda VFU-studenter som läser ämnen som du saknar behörighet för?

- (1) Ja, flera studenter
- (2) Ja, enstaka studenter
- (3) Nej
- (4) Kommer inte ihåg

Vissa skolor ingår i särskilda VFU-satsningar eller har särskilt långtgående samarbeten med lärosäten. Är din nuvarande skola en:

- (1) VFU-övningskola
- (2) Partnerskola
- (3) Fältskola
- (4) Ingen av ovanstående benämningar, utan nämligen: _____
- (6) Nej, min skola ingår inte i något sådant samarbete
- (5) Vet ej

Har du haft handledning av flera studenter tillsammans eller har du haft en lärarstudent i taget?

- (1) Jag har handledt en student i taget
- (2) Jag har handledt flera studenter gruppvis under samma period
- (3) Båda alternativen har förekommit
- (4) Kommer inte ihåg

Har du genomgått utbildning till VFU-handledare?

- (1) Utbildning mindre än 7,5 högskolepoäng (hp)
- (2) Utbildning om 7,5 hp
- (3) Utbildning om mer än 7,5 hp
- (4) Annan handledarutbildning (ej högskolepoäng)
- (5) Ingen utbildning

Av vilket eller vilka skäl har du inte genomgått en handledarutbildning?

Vad anser du om kvaliteten på din VFU-handledarutbildning?

- (1) Mycket bra
- (2) Ganska bra
- (3) Ganska dålig
- (4) Mycket dålig
- (5) Ingen uppfattning

Ange kortfattat vad som var den största bristen med utbildningen.

Har du, utöver en eventuell VFU handledarutbildning, deltagit i annan fortbildning som lärosätet anordnar med anledning av lärarutbildning och VFU?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Kommer inte ihåg

**Hur har du upplevt att samarbetet med studentens/
studenternas lärosäte fungerat generellt sett?**

- (1) 1 – Inte alls bra
(2) 2
(3) 3
(4) 4
(5) 5 – Mycket bra
(6) Vet ej

**Finns det tydliga rutiner för mottagande av VFU-
studenter på din skola?**

- (1) Ja
(2) Delvis
(3) Nej
(4) Vet ej

**Redogör kortfattat för vilka rutiner du upplever
saknats eller brustit på din skola.**

**Finns det en VFU-samordnare på din skola eller i din
kommun/friskoleorganisation?**

- (1) Ja, på min skola
(2) Ja, i kommunen/friskoleorganisationen
(3) Nej
(4) Vet ej

Är du den som utsetts till VFU-samordnare på skolan?

- (1) Ja
(2) Nej
(3) Vet ej

**Fick du genomgå din VFU-handledarutbildning inom
ramen för din reglerade arbetstid?**

- (1) Ja
(2) Nej
(3) Vet ej

**Uppskatta hur många klocktimmar per student och
vecka du ägnade åt VFU-handledarskapet under den
senaste perioden du varit handledare.**

- (1) 0–1 timme
(2) 2–3 timmar
(3) 4–5 timmar
(4) Mer än 5 timmar, ange: _____
(6) Vet ej

**Fick du av arbetsgivaren tid avsatt för VFU-
handledaruppdraget inom din reglerade arbetstid
senast du var handledare?**

- (1) Ja
(2) Nej
(3) Kommer ej ihåg

**Om du inte fick tid avsatt inom den reglerade
arbetstiden, hur hanterades tidsfrågan då istället?**

- (1) Jag fick övertidsersättning
(2) Jag fick komptid, t.ex. en studiedag
(3) Inte alls, jag fick hantera det själv
(4) Annat, ange: _____

**Upplever du att du haft tillräckligt med tid för
handledaruppdraget senast du var VFU-handledare?**

- (1) 1 – Inte alls
(2) 2
(3) 3
(4) 4
(5) 5 – I mycket hög utsträckning
(6) Vet ej

**Upplever du att du fått stöd av din rektor/skolchef vad
gäller VFU-handledaruppdraget?**

- (1) 1 – I mycket låg utsträckning
(2) 2
(3) 3
(4) 4
(5) 5 – I mycket hög utsträckning
(6) Vet ej

**Upplever du att du fått stöd och information av
VFU-samordnare på din skola/i din kommun eller
motsvarande för enskild huvudman?**

- (1) 1 – I mycket låg utsträckning
(2) 2
(3) 3
(4) 4
(5) 5 – I mycket hög utsträckning
(6) Vet ej

**Finns det tydliga principer för VFU-ersättning och
villkor för VFU-handledaruppdraget på din skola?**

- (1) Ja
(2) Nej
(3) Vet ej

**Har principerna för ersättning och villkor
förhandlats/samverkats med facket?**

- (1) Ja, i kommunen eller i särskild förening
(2) Ja, på skolan
(3) Ja, både och
(4) Nej
(5) Vet ej

**Enligt vilken/vilka huvudsakliga modeller uppfattar du
att pengarna från lärosätet används för att ersätta
skolan/lärarna för VFU-uppdraget?**

- (1) Lönetillägg till den enskilde VFU-handledaren
(2) För att frigöra tid för VFU-handledare (t.ex.
vikariekostnader)
(3) Till arbetslag/individ för kompetensutveckling,
studieresor mm
(4) En kombination av ovanstående
(5) Ingen ersättning när skolan/lärarna
(6) Annat, ange: _____
(7) Vet ej

**Fick du individuell ekonomisk ersättning/lönetillägg
senaste gången du var VFU-handledare?**

- (1) Ja
(2) Nej
(3) Vet ej

**Enligt vilken princip/beräkningsgrund har du fått din
ersättning (t.ex. en summa per student och VFU-
vecka)?**

**Är du nöjd med den ev. ersättningsmodell för VFU-
pengar som tillämpas på din skola?**

- (1) Ja
(2) Till viss del
(3) Nej
(4) Ingen uppfattning

Motivera gärna

Har din erfarenhet och dina insatser som VFU-handledare haft betydelse för att du fick ta del av Lärarlönelyftet?

- (1) Ja, stor betydelse
- (2) Ja, viss betydelse
- (3) Nej
- (4) Vet ej

Har din erfarenhet och dina insatser som VFU-handledare haft betydelse för att du fått en karriärtjänst?

- (1) Ja, stor betydelse
- (2) Ja, viss betydelse
- (3) Nej
- (4) Vet ej

Ingår särskilt ansvar för VFU-handledning och VFU-frågor på skolan i ditt karriärtjänstupdrag?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Vet ej

Har VFU-handledaruppdraget beaktats och premierats av din rektor samband med ordinarie löneöversyn?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Vet ej

Vad har motiverat dig till att vilja vara VFU-handledare? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (1) Att få bidra med min kunskap och erfarenhet till blivande lärare
- (2) Att få arbeta med en extra resurs/kollegialt lärande
- (3) Kompetensutveckling i mina ämnen/motsvarande
- (4) Möjlighet till karriärutveckling
- (5) Ekonomisk ersättning som lönepåslag
- (6) Ekonomisk ersättning jag kan använda till kompetensutveckling
- (7) Annat, ange: _____

Kan du tänka dig att vara VFU-handledare i framtiden?

- (1) Ja
- (2) Nej
- (3) Vet ej

Vilka anser du vara de viktigaste saker som behöver förbättras för att du skulle vilja vara VFU-handledare i framtiden? Flera svarsalternativ är möjliga.

- (1) Tillräckligt med tid för uppdraget inom den reglerade arbetstiden
- (2) Bättre möjligheter att genomgå VFU-handledarutbildning på arbetstid
- (3) Att man får individuell ekonomisk kompensation för uppdraget
- (4) Bättre stöd från lärosätet och VFU-samordnare
- (5) Att VFU-handledaruppdraget premieras löne- och karriärmässigt av arbetsgivaren
- (6) Annat, ange: _____

Enkäten är slut. Tack för din medverkan!

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

**Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som
enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare.
Med över 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.**